

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/D/2019/36069191759846148

ZAHRANIČNOOBCHODNÉ VZŤAHY
INTEGRAČNÉHO ZOSKUPENIA ASEAN A EÚ

Diplomová práca

2019

Bc. Dominika Horňáková

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

ZAHRANIČNOOBCHODNÉ VZŤAHY
INTEGRAČNÉHO ZOSKUPENIA ASEAN A EÚ

Diplomová práca

Študijný program: Manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: Medzinárodné podnikanie

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Baumgartner, PhD.

Bratislava 2019

Bc. Dominika Horňáková

Pod'akovanie

Týmto chcem vyjadriť svoje pod'akovanie vedúcemu diplomovej práce Ing. Borisovi Baumgartnerovi, PhD. za cenné rady, správne usmernenie a názory a tiež svojej rodine za neustálu podporu.

ABSTRAKT

HORŇÁKOVÁ, Dominika: *Zahraničnoobchodné vzťahy integračného zoskupenia ASEAN a EÚ*. - Ekonomická univerzita v Bratislave; Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Boris Baumgartner, PhD. – Bratislava: OF EU, 2019. 74 strán.

Cieľom našej záverečnej práce je na základe analýzy posúdiť zahraničnoobchodné vzťahy Európskej únie a zoskupenia ASEAN. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 20 grafov a 5 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná vzniku, vývoju a cieľom obidvoch integračných zoskupení a tiež histórii vývoja kooperácie medzi EÚ a ASEAN a rozvoj ich vzťahov. V ďalšej časti sa charakterizuje hlavný cieľ práce, metodiku a metódy skúmania práce. Záverečná kapitola sa zaoberá zahraničnoobchodnými vzťahmi EÚ a ASEAN prostredníctvom komparácie intra a extra obchodu, analyzuje ich komoditnú a teritoriálnu štruktúru a liberalizáciu vzťahov v kontexte procesu uzatvárania dohôd o voľnom obchode medzi EÚ a členskými krajinami ASEAN. Výsledkom riešenia danej problematiky je identifikácia obchodných vzťahov EÚ a ASEAN.

Kľúčové slová:

medzinárodný obchod, ASEAN, zahraničnoobchodné vzťahy, ekonomická integrácia, Európska únia

ABSTRACT

HORŇÁKOVÁ, Dominika: *The foreign trade relations of integration association ASEAN and EU*. - University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce, Department of International Trade. – Thesis supervisor: Ing. Boris Baumgartner, PhD. – Bratislava: FC UE, 2019. 74 pages

The main goal of our final thesis is analyse foreign-trade relations of the European Union and ASEAN. The thesis is divided into three chapters. It contains from 20 charts and 5 tables. The first chapter deals with formation, development and the goal of both integration groups, also the history of development of cooperation between EU and ASEAN, and development of their relations. The next part describes main goal of the thesis, methodology and methods of research. The final chapter deals with the foreign-trade relations of the EU and ASEAN through comparison of intra and extra trade, analyses their commodity and territorial structure and the liberalization of relations in the context of closing free trade agreements between the EU and ASEAN's member countries. The solution to this issue is identification business relations between EU and ASEAN.

Keywords:

International trade, ASEAN, Foreign trade relations, Economic integration, European Union

Obsah

Úvod.....	11
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí.....	13
1.1 Európska únia	14
1.1.1 Integrácia v Európskej únii – história vzniku.....	14
1.1.2 Podoba súčasnej Európskej únie	16
1.2 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky EÚ.....	19
1.2.1 Autonómna obchodná politika Európskej únie	19
1.3 Vznik integračného zoskupenia ASEAN	21
1.3.1 Hlavné trendy v obchode ASEAN	23
1.4 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky ASEAN.....	25
1.5 Vývoj integračných vzťahov v podmienkach EÚ a ASEAN	26
1.5.1 Súčasný postavenie EÚ a ASEAN vo svete	28
1.6 Priame zahraničné investície v kontexte ASEAN	31
2 Ciele práce, metódy skúmania a metodika práce	33
3 Výsledky práce a diskusia	35
3.1 Zahraničný obchod medzi EÚ a ASEAN	35
3.2 Intra-obchod a extra-obchod Európskej únie a Združenia národov juhovýchodnej Ázie	37
3.3 Kooperácia ASEAN a EÚ a ich zahraničný obchod	41
3.3.1 Obchodná výmena medzi EÚ a ASEAN.....	43
3.4 PZI ASEAN a EÚ	58
Záver.....	63
Zoznam použitej literatúry	66

Zoznam grafov

Graf 1 Priemerné colné sadzby v rámci ASEAN (2007-2015).....	24
Graf 2 Vývoj objemu extra a intra obchodu ASEAN za rok 2008-2017 (v mld.USD)	38
Graf 3 Export a import EÚ s tretími krajinami v rokoch 2008-2017 (v mld. EUR).....	39
Graf 4 Obchod s tovarom medzi EÚ-ASEAN (v mld. EUR)	41
Graf 5 Päťica najviac vyvážaných komodít z ASEAN do EÚ v roku 2017	42
Graf 6 Päťica najviac vyvážaných komodít z EÚ do ASEAN v roku 2017	43
Graf 7 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Vietnamom (v mld. EUR)	45
Graf 8 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Singapurom (v mld. EUR)	46
Graf 9 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Singapurom (v mld. EUR)	47
Graf 10 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Kambodžou (v mld. EUR)	48
Graf 11 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Kambodžou (v mld. EUR)	49
Graf 12 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Indonéziou (v mld. EUR).....	50
Graf 13 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Indonéziou (v mld. EUR).....	51
Graf 14 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Laosom (v mld. EUR)	52
Graf 15 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Malajziou (v mld. EUR).....	53
Graf 16 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Malajziou (v mld. EUR).....	54
Graf 17 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Filipínami (v mld. EUR)	56
Graf 18 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Thajskom (v mld. EUR).....	57
Graf 19 PZI medzi EÚ a Singapurom v roku 2016 (v mld. EUR).....	60
Graf 20 Priame zahraničné investície medzi EÚ a Vietnamom v roku 2016 (v mld. EUR)....	61

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Členské krajiny Európskej únie	18
Tabuľka 2 Členské krajiny Združenia národov juhovýchodnej Ázie	21
Tabuľka 3 Vybrané ukazovatele členských krajín ASEAN v roku 2017	30
Tabuľka 4 Zahraničnoobchodní partneri EÚ (28) v roku 2017 (v mil. EUR)	36
Tabuľka 5 Najväčší zahraničnoobchodní partneri ASEAN v roku 2017 (v mil. USD).....	37

Zoznam skratiek

ASEAN – Združenie národov juhovýchodnej Ázie

ASEAN-6 – Brunej, Indonézia, Malajzia, Filipíny, Singapur, Thajsko

ATIGA – komplexná dohoda o obchode s tovarom v rámci členmi ASEAN

CEPT – Spoločný efektívny tarifný systém

CLMV – Kambodža, Laos, Mjanmarsko, Vietnam

EFTA – Európske združenie voľného obchodu

EHS – Európske hospodárske spoločenstvo

ESUO – Európske spoločenstvo uhlia a ocele

EÚ – Európska únia

EURATOM – Európske spoločenstvo pre atómovú energiu

FTA – Dohoda o voľnom obchode

GATT – Všeobecná dohoda o clách a obchode

GSP – Všeobecný systém colných preferencií

HDP – Hrubý domáci produkt

LDC – najmenej rozvinuté krajiny sveta

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

PZI – priame zahraničné investície

TAC – Zmluva o priateľstve a spolupráci juhovýchodnej Ázie

TARIC – Integrovaná tarifa Spoločenstva

UNCTAD – Konferencia Spojených národov pre obchod a rozvoj

USD – americký dolár

USD – mena americký dolár

WTO – Svetová obchodná organizácia

Úvod

Výmena tovaru a poskytovanie služieb sa do dnešnej podoby vyvíjali pravdepodobne rovnako dlho ako ľudstvo samotné. Veľká časť moderných dejín medzinárodných vzťahov sa spája so snahou podpory slobodnejšieho obchodu medzi jednotlivými národmi a tiež nám pomáha rozšíriť naše trhy pre tie tovary a služby, ktoré nám do teraz neboli úplne dostupné. V dôsledku toho je na trhu väčšia konkurencia a tým aj konkurencieschopnejšie ceny prinášajúce spotrebiteľom lacnejšie produkty.

Spoločným vyjadrením zmyslu pre identitu v kombinácii s vytváraním a realizáciou inštitúcií v medzinárodných vzťahoch je regionalizmus. Môžeme ho definovať ako zakladanie medzinárodných združení alebo zoskupení na podstate spájania regiónov. Iniciatívy, ktorých cieľom bolo smerovanie k užšej regionalizácii sa datujú od 50. - 60. rokov minulého storočia. Významným medzníkom pri spájaní regiónov bolo založenie Európskeho spoločenstva, čo viedlo k vytvoreniu súčasnej podoby Európskej únie.

V dôsledku regionalizmu vzniklo aj integračné zoskupenie ASEAN, ktorá pozostáva z desiatich krajín juhovýchodnej Ázie. Hlavným záujmom ich spolupráce je dosiahnuť ekonomický rast, mier a stabilitu v regióne, kultúrny a sociálny rozvoj. V porovnaní s EÚ je na nižšom stupni ekonomickej integrácie s vyhlídkou do niekoľkých rokov dosiahnuť hospodársku a menovú úniu.

Práca si kladie za cieľ na základe analýzy posúdiť zahraničnoobchodné vzťahy Európskej únie a zoskupenia ASEAN. Štruktúru práce sme rozdelili do troch kapitol. V prvom rade si musíme priblížiť globálnych hráčov a rozvoj ich spoločných vzťahov. Práve preto sa v prvej kapitole budeme venovať vzniku, vývoju a cieľom oboch integračných zoskupení oddelene a v závere tejto kapitoly nadviažeme na históriu kooperácie medzi nimi a rozvoj vzájomných vzťahov.

V druhej kapitole sa sústreďujeme ako na hlavný cieľ tak aj na čiastkové ciele. Taktiež tu opisujeme metodiku práce a spôsob akým sme skúmali problematiku.

Tretia kapitola alebo tiež praktická časť je venovaná zahraničnoobchodným vzťahom EÚ a ASEAN. V prvej a druhej podkapitole sme detailizovali najväčších obchodným partnerov a v podobe komparácie sme opísali intra a extra obchod oboch zoskupení. Pre lepšie pochopenie súčasnej situácie je väčšina priestoru v tretej podkapitole venovaná teritoriálnej a komoditnej štruktúre, liberalizácii vzájomného obchodu a z toho plynúcich výhod.

EÚ a ASEAN sa spojili práve na základe regionalizmu a momentálne predstavujú jedno z najúspešnejších obchodných spojení vo svete. Je dôležité rozvíjať a podporovať ich spoločné vzťahy, pretože to vedie k zvýšeniu obrátov zahraničného obchodu a prináša to výhody nie len krajinám juhovýchodnej Ázie ale aj členským štátom Európskej únie.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma i v zahraničí

Ekonomická integrácia medzi národmi evokuje proces, vďaka ktorému sa určitá skupina krajín usiluje o zvýšenie úrovne blahobytu prostredníctvom spoločných partnerských vzťahov. Vďaka kooperácii a partnerstvu zúčastnených krajín sa predpokladá, že sa dosiahne zvýšenie úrovne blahobytu primerane s realizáciou samostatnej a nezávislej politiky. Integrácia potrebuje stupeň deľby práce i určité slobody pohybu tovarov a služieb v danom zoskupení štátov.

Akýkoľvek typ dohody, v ktorej sa krajiny dohodli na koordinácii svojich obchodných, daňových alebo menových politík sa označuje ako ekonomická integrácia. Je jedným z dôvodov hospodárskeho vývoja, ktorý za posledné roky ovplyvnil medzinárodný obchod. Za cieľom zvýšenia blahobytu a efektívnejšieho využívania svojich zdrojov sa krajiny začali zapájať do ekonomickej integrácie čím sa začali sprístupňovať väčšie trhy.¹

Prvé integračné zoskupenia sa začali objavovať najprv medzi rozvinutými štátmi a o čosi neskôr aj medzi rozvojovými krajinami.²

Vyšší stupeň integrácie si vyžaduje taktiež voľný pohyb výrobných faktorov, ale tiež aj konkrétne obmedzenia pohybu výrobných faktorov smerom k nečlenským štátom. Ďalší znak, integračného zoskupenia je, že podieľajúce krajiny sa hlavne zaoberajú internými záležitosťami združenia, ako tomu, čo sa deje mimo. Za jeden z faktorov môžeme považovať aj konzultácie o fiškálnej politike a koordináciu politík o ochrane hospodárskej súťaže.³

Existujú štyri hlavné stupne ekonomickej integrácie:

1. Zóna voľného obchodu - je najmenej reštriktívna a pôsobí ako najširšia forma ekonomickej integrácie medzi krajinami. V tomto stupni sú odstránené colné prekážky obchodu ako clá a kvóty pre tovar, s ktorým sa obchoduje medzi členskými štátmi, pričom si ale každá krajina necháva kontrolu nad svojou obchodnou politikou. To znamená, že voči tretím krajinám si členské štáty

¹ Global Negotiator, *Economic integration*, [online]. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na: <https://www.globalnegotiator.com/international-trade/dictionary/economic-integration/>

² BAUMGARTNER, Boris. *Niektoré špecifiká ekonomickej integrácie vybraných integračných zoskupení rozvojových krajín*. Bratislava: Obchodná fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave. 2015. ISSN 1337-7493.

³ IVÁNKOVÁ, Katarína. *Vybrané kapitoly z európskej integrácie*. Žilina: Edis, 2014. s. 7-8. ISBN 9788055408538.

ponechávajú svoje obchodné bariéry. Aby sa predišlo daňovým únikom, krajiny využívajú systém certifikácie pôvodu tovaru, kde je požiadavka minimálneho rozsahu miestnych materiálových vstupov.

2. Colná únia – je o krok ďalej v porovnaní so zónou voľného obchodu, no spoločné je to, že medzi členmi sa obchoduje s tovarom a službami voľne, t.j. odstránili sa clá medzi členskými štátmi. Krajiny fungujú na princípe spoločnej zahraničnoobchodnej politiky. Voči nečlenom je uplatňovaný spoločný colný sadzobník.
3. Spoločný trh – má rovnaké vlastnosti ako colná únia no navyše zahŕňa slobodu štyroch faktorov – voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Cieľom je, aby pohyb týchto štyroch slobôd bol jednoduchý. Vďaka tomu sú výrobné faktory efektívnejšie alokované čo zvyšuje produktivitu. Pre podniky a spotrebiteľov vytvára integrácia na úrovni spoločného trhu silné konkurenčné prostredie a tým zabraňuje vzniku monopolov. Spotrebitelia majú prístup k lacnejším výrobkom a diferencovanejšiemu spektru tovarov.
4. Hospodárska a menová únia – popri výhodách obsiahnutých zo spoločného trhu sa na tomto stupni vyžaduje integrácia hospodárskych a zároveň menových politík – členovia používajú spoločnú menu.⁴

1.1 Európska únia

Európska únia vyjadruje politickú a ekonomickú úniu, ktorá pozostáva z 28 členských krajín spĺňajúcich náležitosti a povinnosti vyplývajúce z členstva. Poslednou členskou krajinou sa stalo Chorvátsko v roku 2013. Súčasťou zakladajúcich zmlúv únie sú všetky štáty a každý členský štát je predmetom platných zákonov v rámci vzájomných legislatívnych a súdnych inštitúcií.

1.1.1 Integrácia v Európskej únii – história vzniku

Môžeme povedať, že piliermi Európskej únie, na ktorých vznikla boli zmluvy: Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, Zmluva o založení Európskeho spoločenstva

⁴ Learn Europe. *Types of Economic Integration*. [online]. [cit. 2018-11.15]. Dostupné na: <http://www.learneurope.eu/index.php?cID=306>

pre uhlie a oceľ, Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre jadrovú energiu a Zmluva o Európskej únii.

V tejto podkapitole sa budeme venovať Európskej únii, od jej vzniku až po spôsob obchodovania na svetovom trhu.

Európske spoločenstvo uhlia a ocele

Situácia po 2. svetovej vojne viedla k spolupráci medzi jednotlivými štátmi avšak nie k úplnej integrácii. Prvá spolupráca vznikla medzi Belgickom, Francúzskom, Luxemburskom, Nemeckom, Holandskom a Talianskom na rokovaní v roku 1951, ktoré boli zároveň zakladajúcimi členmi prvej spoločnej organizácie nazývanej „Európske spoločenstvo uhlia a ocele“, založenou Parížskou zmluvou. Hlavným cieľom bolo vytvoriť spoločný trh pre obchodovanie s komoditami uhlím a oceľou, odstrániť rivalitu medzi členmi, práve naopak začať budovať na základe spojenectva, dosiahnuť mier, vytvoriť spoločné inštitúcie ale tiež dosiahnuť novodobú formu integrácie.⁵ Zmluva o založení Spoločenstva bola platná na obdobie 50 rokov. Oficiálne zanikla v roku 2002.

Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu

Nakoľko si integrácia a spolupráca medzi jednotlivými štátmi prešli mnohými vývojovými fázami a premenami, bolo dôležité aby došlo k zextenzívnosti sektorov hospodárstva, určených za cieľové. Bolo nevyhnutné ju nahradiť v správnom období. Základom boli Rímske zmluvy podpísané medzi členmi ESUO v roku 1958, čím vznikli nasledujúce dve scelené európske zoskupenia – Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a Európske spoločenstvo pre atómovú energiu (EURATOM).

Európske spoločenstvo pre atómovú energiu

EURATOM sa centralizovala na kooperáciu krajín v rámci mierového použitia jadrovej energetiky. Zámerom vytvorenia bolo hlavne presadzovanie vlastných záujmov a rozšírenie vlastného priemyslu o atómovej energii. To malo veľkú váhu na poklese významu európskej integrácie. Univerzálnym cieľom sa stalo zabezpečenie nedostatku

⁵ LIPKOVÁ, Ľudmila. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 32. ISBN 978-80-89393-33-6.

konvenčnej energie a chod opakujúcich sa dodávok v 50. rokoch pre zakladajúcich členov, čiže vytvoriť spoločný trh pre jadrové materiály a spoločné právne predpisy. Napriek tomu, že v začiatkoch pôsobenia bola dohoda v centre pozornosti, EURATOM zachytil pokles vážnosti v dôsledku absencie ambícií členských štátov pokračovať v zostrojení vlastného jadrového priemyslu nie len pre civilné plány.⁶

Európske hospodárske spoločenstvo

Európske hospodárske spoločenstvo sa zameriavalo na integráciu obširnejšie, keďže zjednocovalo štáty v rámci celého hospodárstva, nie len z pohľadu vybraných sektorov ekonomiky. Dominantným zámerom bolo: pretvoriť podmienky pre obchod a výrobu 6 členských štátov a fungovať ako opora pre politické zjednotenie Európy. V roku 1967 sa ESUO, EHS a EURATOM zlúčili a vytvorili Spoločný trh.⁷

Základnou úlohou Rímskych zmlúv bolo utvoriť Spoločný trh v rámci členských štátov, t.j. dopracovať sa k colnej únii vrátane zrušenia ciel a dovozných obmedzení a uplatniť spoločný colný sadzobník voči tretím krajinám. Druhou hlavnou úlohou bolo snažiť sa realizovať voľný pohyb tovarov, služieb, osôb a kapitálu. Táto zmluva tvorí chartu pre spoločný trh.

V 70. rokoch 20. storočia došlo k rozšíreniu Európskeho spoločenstva (ES) o Spojené kráľovstvo, Dánsko, Írsko (1973) a v 80. rokoch o Grécko (1981), Portugalsko a Španielsko (1986). V roku 1987 boli tieto zmluvy doplnené o Jednotný európsky akt (JEA)⁸.

1.1.2 Podoba súčasnej Európskej únie

Úspešné zvedenie JEA a tendencia vytvoriť hospodársku menovú úniu viedli k ďalším rokovaniam medzi členmi ES. Podoba súčasnej Európskej únie sa začala vytvárať podpisom Maastrichtskej zmluvy alebo tiež známej ako Zmluva o Európskej únii v roku 1992 medzi

⁶ Európarlament, *European Atomic Energy Community (EURATOM)- Structure and tools*, 2.str. [online]. 2017. [cit. 2018-11-23]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608665/EPRS_BRI\(2017\)608665_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608665/EPRS_BRI(2017)608665_EN.pdf)

⁷ Eur-lex, *Treaty of Rome*, [online]. 14.3.2017. [cit. 2018-11-23]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>

⁸ JEA predstavoval reformu existujúcich zmlúv Európskeho spoločenstva a naštartovala postup k dovŕšeniu jednotného trhu.

12 krajinami. Bol to začiatok postupného procesu vzniku vzájomného záväzku medzi jednotlivými národmi Európy. Podpisom tejto zmluvy došlo k utvoreniu európskeho občianstva, čiže voľnému pohybu ľudí, vytvorila sa spoločná bezpečnostná a zahraničná politika a najdôležitejšie, zmluva pripravila členov pre prijatie spoločnej meny – eura.⁹ Lídri z Európy sa zhodli na 3. stupňovom procese prechodu. Formálne Maastrichtská zmluva stanovila za cieľ:

1. etapa – uplatniť voľný pohyb kapitálu medzi členmi
2. etapa – zvýšiť kooperáciu medzi národnými bankami členských krajín a zharmonizovať hospodárske politiky
3. etapa – zaviesť spoločnú menu a menovú politiku na čele s Európskou centrálnou bankou.¹⁰

V zmluve sa prvý krát skonsolidoval pojem subsidiarity¹¹ – základné pravidlo delby moci v ES. Záverom bola dohoda vytvárajúca Európsku úniu, ktorá bola od vtedy zmenená a doplnená inými zmluvami.

Amsterdamská zmluva

Amsterdamská zmluva mení a dopĺňa Zmluvu o Európskej únii, zmluvy o založení ES. Bola podpísaná v roku 1997 a nespôsobila toľko zásadných zmien ako keď to porovnáme s predošlou zmluvou. Jedným z primárnych zámerov bolo zavedenie úplnej rovnosti mužov a žien, princíp vyváženého a trvale udržateľného rozvoja, dosiahnutie čo najvyššej úrovne vzdelanosti a tiež vytvoriť priestor pre ďalšie rozšírenie.

Amsterdamská zmluva položila základy tak, aby bolo možné urobiť v budúcnosti revízie zmluvy a neskôr bola nahradená navrhnutou Lisabonskou zmluvou.¹²

⁹BALÁŽ, Peter a kol. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava: EKONÓM. 2008. str. 65-66. ISBN 978-80-225-2657-9.

¹⁰ ECB. 25 Year Maastricht. [online]. 2017. [cit. 2018-11-26]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.en.html

¹¹ Pravidlo sa realizuje v sférach, v ktorých má ES obmedzenú právomoc a podmieňuje tým aktivitu zo strany ES v rozsahu splnenia vytýčeného cieľa, ak sa cieľ lepšie dosiahne pomocou ES.

¹² BALÁŽ, Peter a kol. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava: EKONÓM. 2008. s. 73-75. ISBN 978-80-225-2657-9.

Lisabonská zmluva

Táto zmluva prináša úpravy dvoch zmlúv: Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Za základný prevrat po podpísaní tejto zmluvy považujeme obmenu v inštitucionálnej štruktúre Európskej únie a odstránenie trojpilierovej štruktúry EÚ. Tie sa v nej zavádza nové prerozdelenie kompetencií medzi EÚ a členskými štátmi. To znamená, že členské štáty prenášajú svoje kompetencie na vybrané orgány EÚ a stáva sa právnickou osobou.¹³

Európska únia je stále prístupná prijatiu nových krajín. V tabuľke 1 môžeme vidieť rozširovanie Európskej únie, respektíve prístupujúce krajiny a rok prístúpenia.

Tabuľka 1 Členské krajiny Európskej únie

Rok prístúpenia	Krajina
1958	Belgicko, Francúzsko, Taliansko, Luxembursko, Nemecko, Holandsko
1973	Veľká Británia, Dánsko, Írsko,
1981	Grécko
1986	Portugalsko, Španielsko
1995	Rakúsko, Fínsko, Švédsko
2004	Slovensko, Lotyšsko, Poľsko, Slovinsko, Maďarsko, Cyprus, Malta, Estónsko, Česká republika,
2007	Rumunsko, Bulharsko
2013	Chorvátsko

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov European Commission. [online]. 2017. [cit. 2018-11-26]. Dostupné na: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en

Štatút kandidátskych krajín má: Albánsko, Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Čierna Hora, Srbsko a Turecko. Bosna a Hercegovina a Kosovo má štatút potencionálnych kandidátskych krajín. Najbližšie procesy rozširovania únie očakávame v roku 2020.

¹³ LIPKOVÁ, Ludmila. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 47. ISBN 978-80-89393-33-6.

1.2 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky EÚ

Vo výlučnej právomoci EÚ je implementácia obchodnej politiky. Taktiež spravuje ekonomické vzťahy s tretími krajinami v podobe obchodných dohôd. Zámerom EÚ je zadovážiť tovary a služby za spravodlivé ceny aj formou použitia nástrojov na ochranu obchodu. Môžeme povedať, že vnútorná spoločná obchodná politika sa orientuje na „free trade“ – voľný obchod a vonkajšia obchodná politika na protekcionizmus.

Už v prvopočiatočných zmlúv súčasnej EÚ boli zmienky o celkovej integrácii a cieľom bolo vytvoriť colnú úniu smerujúcu k vytvoreniu spoločného trhu. Colná únia predstavuje odstránenie obojstranných prekážok v obchode a spoločný colný sadzobník voči nečlenským krajinám. Európska únia sa vyznačuje voľným pohybom osôb, tovaru, kapitálu a služieb, čo znamená takmer úplnú liberalizáciu.¹⁴

Prvoradými cieľmi spoločnej obchodnej politiky štátov EÚ, podľa toho aký druh nástroja použijeme sú:

- a) kvantitatívne obmedzenia – resp. reštrikcie – kvóty, embargá, licencie
- b) tarifné obmedzenia – clá

podľa toho, akého subjektu sa opatrenie týka:

- a) zmluvné opatrenia – zmluvne dohodnuté autolimitácie, kvóty, clá
- b) autonómne opatrenia – uznané len jednostranne – embargá, autonómne clá a kvóty¹⁵

1.2.1 Autonómna obchodná politika Európskej únie

Autonómna obchodná politika spočíva v udelení jednostranných preferencií. Služí hlavne na ochranu domácej ekonomiky pri dovoze z tretích krajín. Využívame antesubvenčné a antidumpingové opatrenia a opatrenia vyplývajúce z dohody GATT. (neskôr WTO), ktoré sú jednou z častí právneho základu EÚ. Hlavnou úlohou je podpora na odstránenie prekážok obchodu, čo znamená, že obchod by mal fungovať s čo najmenším počtom bariér, čím sa myslia napríklad aj clá. Jednoducho presadzuje liberálnu hospodársku politiku. Naproti tomu, existuje protekcionizmus využívajúci sa ochranu domáceho obchodu. Ide o obranné opatrenie, ktoré je politicky motivované a funguje viac menej

¹⁴BALÁŽ, Peter a kol. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava: EKONÓM. 2008. s. 214-215. ISBN 978-80-225-2657-9.

¹⁵LIPKOVÁ, Ľudmila. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 122-123. ISBN 978-80-89393-33-6.

z krátkodobého hľadiska. Vzájomné obchodné dohody však ovplyvňujú a v konečnom dôsledku obmedzujú protekcionistické opatrenia.¹⁶

Keďže je známe, že Európska únia dosiahla vyšší stupeň integrácie, ktorá zahŕňa aj colnú úniu, sú na trhu EÚ uplatňované jednotné pravidlá pre obchodovanie s tretími krajinami. Základným nástrojom je spoločný colný sadzobník spoločenstva.¹⁷

V Spoločnom colnom sadzobníku sú prípustné odchýlky od vopred indikovaných colných sadzieb buď smerom nahor alebo nadol v závislosti od postavenia obchodovanej krajiny, či je krajina rozvojová alebo preferovaná.

Na zosumarizovanie colných informácií o teritóriu nám slúži platforma s názvom TARIC predstavujúca súhrn tarifnej a obchodnej legislatívy Európskej únie v podobe 10-miestneho alfanumerického kódu. Táto platforma poskytuje užívateľovi informácie o tarifných a netarifných opatreniach, teda colných kvótach a sadzbách, embargách, licenciách, uzavretých preferenčných dohodách, antidumpingových opatreniach, o potrebe certifikátov a iných. Je veľmi dôležité poznamenať, že všetky tieto údaje nie sú právne vynúiteľné a majú len informačný charakter.¹⁸

Citlivým subjektom obchodovania je pre EÚ poľnohospodárstvo a jeho ochrana.

¹⁶ The Balance. *Protectionism*. [online]. 21.1.2019. [cit. 2019-2-12]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/protectionism>

¹⁷ The Balance. *Protectionism*. [online]. 21.1.2019. [cit. 2019-2-12]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/protectionism>

¹⁸ Finančná správa. *Záväzné informácie*. [online]. 24.10.2018. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/clo-obchodny-tovar/nomenklatura/zavazne-informacie>

1.3 Vznik integračného zoskupenia ASEAN

Už v minulosti existovali snahy o vytvorenie spolupráce medzi krajinami juhovýchodnej Ázie, ktoré boli neúspešné. Napriek takýmto snahám, vznikli integračné procesy len s malými výsledkami so zapojením iba 2-3 krajín. Priam potreba inkluzívnejšieho rastu a procesu, obrana proti ekonomickým výkyvom a finančným krízam, viedli k vytvoreniu združenia zastupujúceho krajiny z juhovýchodu Ázie nazývaného ASEAN.¹⁹ V tejto podkapitole sa budeme venovať vzniku Združenia juhovýchodnej Ázie, zakladajúcim dokumentom, cieľmi združenia a nástrojmi zahraničnoobchodnej politiky.

ASEAN je zoskupenie, ktoré v porovnaní s EÚ je založené zatiaľ iba na inštitucionalizme. To znamená, že sa štáty nechcú vzdať svojej suverenity.²⁰ K založeniu došlo medzi 5 signatárskymi štátmi – Malajzia, Thajsko, Filipíny, Indonézia a Singapur v roku 1967.

Tabuľka 2 Členské krajiny Združenia národov juhovýchodnej Ázie

Rok	Krajina
1967	Filipíny, Malajzia, Thajsko, Singapur a Indonézia
1984	Brunej
1995	Vietnam
1997	Laos, Mjanmarsko
1999	Kambodža

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z ASEAN. [online]. [cit. 2018-11-25]. Dostupné na: <https://asean.org/asean/asean-member-states/>

V tabuľke č.2 môžeme vidieť rok pristúpenia a krajiny integrujúce sa do ASEAN-u. Posledným pristupujúcim členom v roku 1999 bola Kambodža.

Ak porovnáme zoskupenie s EÚ, je zrejmé, že už od začiatku bola spolupráca a ekonomický rast intenzívnejší pri integrácii Európskej únie. Združeniu národov JV Ázie trvalo dlhší čas dosiahnuť výraznejší ekonomický rast a to nielen z dôvodu pristúpenia Laosu, Kambodže a

¹⁹ MFA. *The Birth of ASEAN*. [online]. 2014. [cit. 2018-11-30]. Dostupné na: <http://www.mfa.go.th/asean/en/organize/62206-The-Birth-of-ASEAN.html>

Mjanmarska – ekonomík zo skupiny najmenej rozvinutých krajín. Odlišnosti existujú taktiež v rozlohe a náboženstve členských krajín jednotlivých zoskupení.²¹

Združenie národov juhovýchodnej Ázie je položené na základe niekoľkých právnych dokumentov:

1. Bangkokska deklarácia/deklarácia ASEAN – zakladajúci dokument, prijatý v roku 1967
2. Deklarácia zóny mieru, neutrality a slobody – z roku 1971
3. Deklarácia svornosti ASEAN – vznik v roku 1971, priniesla 3 piliere budovania Združenia národov JV Ázie
4. Zmluva o priateľstve a spolupráci juhovýchodnej Ázie (TAC) – z roku 1976, priniesol základné princípy fungovania členských štátov medzi sebou
5. ASEAN vízia 2020 – vízia o napredovaní Združenia národov juhovýchodnej Ázie do roku 2020, prijatá v roku 1997
6. Charta ASEAN – do platnosti vstúpila v roku 2008, a mnohé ďalšie.

Charta Združenia národov juhovýchodnej Ázie

Posledným dokumentom podpísaným medzi členmi bola Charta ASEAN, zriaďujúca orgány prostredníctvom ktorých ASEAN koná, zaisťujúcu právnu subjektivitu a zakotvujúcu jeho hlavné ciele. ASEAN pre seba určil svoje ciele a ambície ako komplexnú škálu cieľov pre integračné zoskupenie. Sú to novelizované ciele, hodnoty a pravidlá z Bangkokskej deklarácie. Podpísaná bola v Jakarte a záväznou sa stala v roku 2008. Obsahuje 5 právne záväzných cieľov:

1. Urýchliť hospodársky a ekonomický rast, dosiahnuť kultúrny a sociálny rozvoj vďaka spoločným snahám
2. Kooperovať v duchu efektívnosti v rozširovaní obchodu a riešenia problémov medzinárodného obchodu
3. Byť efektívny v oblasti využívania vlastného poľnohospodárstva a priemyslu
4. Podporiť mier a stabilitu v regióne

²¹ MOTHANA, Obadi Saleh. *Integračné zoskupenie juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a Európskou úniou*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomickej akadémie vied. 2004. s. 9-15. ISBN 80-7114-142-2

5. Pomôcť v aktívnej spolupráci s regionálnymi organizáciami v otázkach hospodárskej, technickej, vedeckej a kultúrnej oblasti ²²

Podstatou týchto cieľov je vôľa 10 krajín žiť v mieri a napredovať v integrácii.

Tri piliere spoločenstva

V priebehu fungovania ASEAN postupne zaviedol zásady podľa ktorých sa bude správať voči nečlenským štátom a štandardy správania sa na druhej strane voči členským štátom. Piliere spoločenstva im pomáhajú posilniť ich ekonomickú konkurencieschopnosť i atraktivnosť pre budúcich investorov a sú obsiahnuté v charte ASEAN. Modely troch pilierov rozdeľujeme na:

- Ekonomické spoločenstvo
- Sociálno-kultúrne spoločenstvo
- Politicko-bezpečnostné spoločenstvo²³

1.3.1 Hlavné trendy v obchode ASEAN

Do roku 1992 sa členom ASEAN podarilo znížiť vnútroregionálne tarify obchodu. K výrazným zmenám v obchodovaní sa členovia ustálili v roku 1992 na Summite v Singapure, kedy došlo k dohode medzi členskými štátmi vytvoriť Zónu voľného obchodu ASEAN (AFTA) do roku 2007. Prostredníctvom mechanizmu nazývaného Spoločný efektívny tarifný systém (CEPT) sa im podarilo znížiť vnútroregionálne tarify a dopomôcť k vytvoreniu zóny voľného obchodu. Do tohoto mechanizmu bolo zahrnutých viac ako 80% výrobkov všetkých členov. Išlo o postupné znižovanie colných sadzieb na úroveň 0-5% pre výrobky v rámci Združenia národov JV Ázie. Do roku 2003 bolo pokrytých vďaka CEPT 98% colných položiek ASEAN-6. Dohodou o vytvorení Zóny voľného obchodu sa členské štáty rozhodli pracovať aj na odstránení netarifných opatrení.²⁴

K rozvoju obchodu tiež prispela ASEAN Dohoda o obchode s tovarom (ATIGA). Do platnosti stúpila v roku 2010 a nahradila predchádzajúcu dohodu. Zámerom dohody je

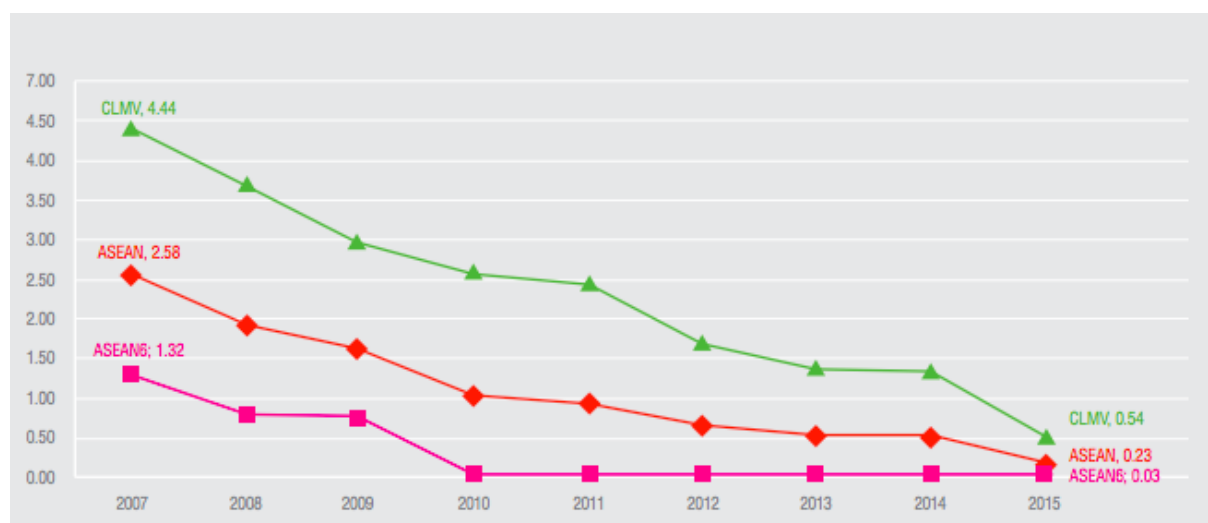
²² ASEAN. *Charter*. [online]. [cit. 2019-1-12]. Dostupné na: <https://asean.org/asean/asean-charter/>

²³ ASEAN. *Overview*. [online]. [cit. 2019-1-12]. Dostupné na: <https://asean.org/asean/about-asean/overview/>

²⁴ ASEAN. *Free trade area – AFTA Council*. [online]. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <https://asean.org/asean-economic-community/asean-free-trade-area-afta-council/>

docieliť voľný tok tovarov v zoskupení členských krajín a tiež prehľbiť ich ekonomickú kooperáciu s redukciou nákladov a dosiahnutie väčších úspor z rozsahu podnikov. Na zabezpečenie realizácie toku tovarov bez prekážok sa zaviedla ešte väčšia liberalizácia taríf v porovnaní s CEPT, odstránenie netarifných prekážok, čiže sanitárne a fytosanitárne opatrenia a pravidlá pôvodu tovaru. Dohoda obsahuje aj tzv. sadzobné tarify, ktoré sa uplatňujú na každý výrobok so zámerom zabezpečiť odstránenie colných taríf do roku 2015. Môžeme povedať, že ATIGA zefektívňuje ustanovenia z CEPT-AFTA.²⁵

Graf 1 Priemerné colné sadzby v rámci ASEAN (2007-2015)

Zdroj: ASEAN Stats. ASEAN Economic Community Chartbook 2015. [online]. 2016. [cit. 2018-12-2]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2016/11/ASEAN-Chartbook-2015-rev-22-04-16-1.pdf>

Na grafe 1 môžeme vidieť postupné odstránenie colných taríf v zoskupeniach ASEAN vďaka podpísaným dohodám CEPT-AFTA a ATIGA. Od začiatku roku 2010 majú Thajsko, Singapur, Indonézia, Filipíny a Brunej-Darussalam medzi sebou zónu voľného obchodu a odstránili dovozné clá na 99% výrobkov. Pokiaľ ide o ASEAN-6 priemerná colná sadzba klesla na nulu a až 99,2% tovarov sú zaťažných 0% dovozným clom. Ešte v roku

²⁵ Invest Asean. *ASEAN trade in goods agreement*. [online]. [cit. 2018-12-2]. Dostupné na: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/872/asean-trade-in-goods-agreement.html>

2007 bolo priemerná colná sadzba pre CLMV na tovary na úrovni 4,44%. V porovnaní so súčasnosťou, CLMV má 90% tovarov zaťažených 0% dovozným clom.²⁶

1.4 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky ASEAN

Jedným z cieľov zahraničnej politiky ASEAN-u je dosiahnuť integrovanú hospodársku komunitu. Nástroj aký používa na dosiahnutie tohoto cieľa sú zväčša dohody o partnerstve alebo Zóny voľného obchodu. Po vytvorení zóny voľného obchodu ASEAN-u uzavrelo toto zoskupenie dohody o voľnom obchode s Čínou, Južnou Kóreou, Japonskom, Austráliou, Novým Zélandom a Indiou. Od roku 2007 prebiehajú rokovania o uzavretí Dohody o voľnom obchode s EÚ.

Najväčším obchodným partnerom ASEAN-u je Čína. Vzájomné dialógy o spolupráci prebiehali od roku 1991. Až v roku 2002 došlo k rozvoju smerujúcemu k vyššiemu vývinovému stupňu a to k podpisu Rámcovej dohody o komplexnej hospodárskej spolupráci, čo podnecovalo k vytvoreniu zóny voľného obchodu. Smerovanie k liberalizácii vyústilo k dosiahnutiu nulovej colnej z 5-10% sadzby na časť tovarov medzi rokmi 2005 až 2010. Išlo o postupné znižovanie colných sadzieb a to najprv pre ASEAN-6 a postupne neskôr pre zvyšné krajiny. Záväznou sa Dohoda o voľnom obchode medzi ASEAN-om a Čínou stala v roku 2014.²⁷

Jedným z hlavných obchodných partnerov je aj Japonsko už od roku 1973. Postupom času bola medzi nimi vytvorená kooperácia v oblasti mieru, rozvoja, stability a prosperity. Vrcholom ich doterajšej spolupráce sa stalo komplexné hospodárske partnerstvo ASEAN-Japonsko (AJCEP) v roku 2008. AJCEP je širokospektrálna dohoda zahrňujúca liberalizáciu v oblasti obchodu s tovarom, investícií, služieb a podpora spolupráce v oblasti duševného vlastníctva. Hlavnou prednosťou je prístup na trh vďaka konkurencieschopným cenám, ktoré vznikli zásluhou zníženia colných koncesíí. Plánované je odstrániť 92% colných taríf do 10 rokov od platnosti dohody medzi ASEAN-6 a Japonskom. S prívetivejším prístupom sa hľadá na Mjanmarsko, Laos a Kambodžu, ktorí sú povinný eliminovať 90% colných sadzieb

²⁶ Invest Asean. *ASEAN trade in goods agreement*. [online]. [cit. 2018-12-1]. Dostupné na: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/872/asean-trade-in-goods-agreement.html>

²⁷ ASEAN China center. *Vzťahy medzi ASEANom a Čínou*. [online]. 2015. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: http://www.asean-china-center.org/2015-04/14/c_13356849.htm

po dobu 13 rokov. V dohode sú upravené aj otázky pravidiel pôvodu a sanitárnych a fytosanitárnych opatrení.

Faktom je, že najvýhodnejšími subjektami pre priame zahraničné investície sú práve krajiny ASEAN-u.²⁸

Južná Kórea je po Číne druhým najdôležitejším partnerom v obchode pre ASEAN. Spoločne podpísali Dohodu o voľnom obchode, ktorá úplne zredukovala colné sadzby a tým tiež prilákala nových investičných partnerov.²⁹

Ďalšími dohodami, na ktorých ASEAN participuje sú dohody s Austráliou a Novým Zélandom (AANZFTA) a s Indiou (AIFTA).

1.5 Vývoj integračných vzťahov v podmienkach EÚ a ASEAN

Ich spoločný vzťah začal s predchodcom EÚ – EHS. V roku 1973, len 6 rokov po vzniku ASEAN, podpísali s EHS svoju prvú dohodu o spolupráci. Bola to prvá dohoda o medziregionálnej spolupráci, ktorú kedy uzavrela vtedy ešte časť Európy s iným zahraničným zoskupením. Tieto vzťahy boli v roku 1977 posilnené vytvorením ministerského stretnutia ASEAN-EC, čo viedlo k podpísaniu dohody o spolupráci. Podpis dohody v Kuala Lumpur zo dňa 7. marca 1980 dal spolupráci medzi ASEAN a EÚ inštitucionálny charakter.³⁰ Vzťahy medzi EÚ a ASEAN sa obnovili v roku 2003, kedy sa EÚ rozhodla zaujať pragmatickejší prístup. Európska komisia vtedy vydala stratégiu s názvom „Nové partnerstvo s juhovýchodnou Áziou“, ktorá odporúčala aby sa EÚ zamerala na vzťahy na bilaterálnej úrovni s členskými krajinami ASEAN.³¹ Na to EÚ zintenzívnila

²⁸ AJCEP ASEAN. [online]. 2014. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <http://ajcep.asean.org/trade-in-goods/>

²⁹ FTA, *Kórejsko-ASEAN vzťah posilňuje štyri úrovne v regióne*. [online]. 2017. [cit. 2018-11-29]. dostupné na:

http://fta.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/fta_infoBoard_01_view.jsp?typeID=8&boardid=67&seqno=142223&c=all&t=&pagenum=1&tableName=fta_new_board01&pc=undefined&dc=&wc=&lu=&vu=&iu=&du=&cattype=

³⁰ ASEAN. *Overview ASEAN-European Union dialogue relations*. [online]. 2018. [cit. 2018-11-26]. Dostupné na: <https://asean.org/wp-content/uploads/2018/07/Overview-of-ASEAN-EU-Relations-as-of-July-2018-For-Website.pdf>

³¹ BITTMANNOVÁ, Bianka. *Vplyv krízy na hospodárske vzťahy medzi EÚ a Áziou*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. 2015. s. 33-44. ISBN 978-80-225-4099-5.

úsilie o zapojenie ASEAN-u hlavne v oblasti poskytovania podpory na budovanie kapacít smerom k integrácii s programom ako napríklad APRIS (ASEAN program na podporu regionálnej integrácie). Následne v roku 2005 Európska komisia a ministri hospodárstva členov ASEAN vytvorili skupinu pod názvom „Vision“, ktorá si za cieľ položila preskúmať uskutočniteľnosť nových iniciatív na užšiu hospodársku spoluprácu spolu s potencionálnou dohodou o voľnom obchode medzi EÚ a ASEAN. Hlavné dôvody tohto partnerstva zo strany EÚ vychádzajú najmä z charakteru jej obchodnej stratégie voči trhom tretích krajín. Táto stratégia si kladie za úlohu zvýšenie konkurencieschopnosti podnikov členských štátov EÚ na týchto trhoch a to najmä uzavretím dohôd o voľnom obchode novej generácie. Negociačný proces s ASEAN-om sa na podnet Európskej komisie začal v roku 2007. V tomto roku Európska rada schválila smernicu o rokovaniach o komplexnej dohode o voľnom obchode medzi nimi. Aj napriek siedmim negociačným kolám podpisový proces FTA ostal neúspešný a počiatočný optimizmus a žiaľ rýchlo vytratil. 16. ministerské kolo však prinieslo spoločnú víziu a záväzok napĺňať spoločne stanovené ciele. V roku 2009 sa rokovania obnovili na bilaterálnej báze, pričom hlavný cieľ – podpis FTA s ASEAN ostal nezmenený.³² Pravidelné stretnutia sú na systémovej báze aj naďalej. V rámci nových rokovaní v roku 2018, obe strany zdôraznili dôležitosť budovania dohody o voľnom obchode medzi ASEAN a EÚ a zdôraznili, že sa budú intenzívne usilovať o docielenie konečnej etapy schválenia dohody.³³ Spolupráca v oblasti politiky a bezpečnosti v súčasnosti funguje vďaka konferenciám na úrovni ministrov a na úrovni vyšších stredných úradníkov ASEAN a EÚ. Tieto pravidelné stretnutia pomáhajú riešiť regionálne a medzinárodné témy. Spolupráca ASEAN a EÚ v oblasti bezpečnosti bola ukotvená napríklad prijatím deklarácie zameranej na boj proti medzinárodnému terorizmu. Veľmi významnou sa v tejto oblasti stala aj deklarácia zameraná na migráciu a ochranu hraníc. V oblasti ekonomickej spolupráce, je pre ASEAN a EÚ považovaná za najvýznamnejšieho obchodného partnera podľa objemu celkového obchodu, teda súčet exportu aj importu dohromady. V rámci liberalizačného procesu medzi nimi prebiehajú dialógy ohľadom regionálnej integrácie a znižovania colných reštrikcií. Európske investície v hospodárstve

³² DRIENIKOVÁ, Kristína - ZUBAĽOVÁ, Ľubica. *Zahraničnoobchodná politika EÚ v meniacich sa podmienkach globálneho hospodárstva prostredia*. Bratislava. Ekonóm. 2013. s.108-109. ISBN 978-80-225-3622-6.

³³ Vietnam Economic Times. *Dohoda o voľnom obchode medzi ASEAN-EÚ sa má ratifikovať do konca roka*. [online]. 2018. [cit. 4.12.2018]. Dostupné na: <http://vneconomicstimes.com/article/vietnam-today/asean-eu-fta-to-be-ratified-by-year-end>

ASEAN sú v porovnaní s ostatnými zahraničnými subjektami najväčšie. EÚ počas obdobia 2000 – 2009 investovala ročne približne 9,1 miliárd eur, pričom celkový objem za dané obdobie sa počíta v približnej výške 125 mil. EUR.

V roku 2017 bol prijatý na ministerskej konferencii PMC+1 nový Akčný plán ASEAN-EÚ 2018-2022 pre posilnenie vzájomnej spolupráce. Jeho zámerom je nadviazať na spoluprácu, posilniť ju, pokračovať v dialógu o spolupráci v oblastiach ako sú sociálna, hospodárska alebo bezpečnostná politika a docieľiť uľahčenie Dohody o voľnom obchode.³⁴

1.5.1 *Súčasný postavenie EÚ a ASEAN vo svete*

Ak chceme porovnať zoskupenia EÚ a ASEAN, môžeme povedať, že jeden od druhého líšia vývojovým stupňom medzinárodnej integrácie. Každý z nich má iné preferencie, inú formu riadenia alebo inú konkurenčnú výhodu.

V tejto podkapitole si rozoberieme ekonomické ukazovatele jednotlivých krajín EÚ a ASEAN.

Špecifika obchodu členských krajín EÚ

V EÚ sa obchoduje s tovarmi v rámci spoločného trhu. To znamená, že ľudia-medzinárodní spotrebitelia využívajú z toho plynúce výhody ako voľný pohyb tovarov, služieb, investícií a ľudí. Zároveň je EÚ druhým³⁵ najväčším exportérom výrobkov a služieb vo svete.

Za rok 2017 bolo HDP na obyvateľa v EÚ na úrovni 33 715,1 USD a nominálny HDP EÚ v tom istom roku sa nachádzal vo výške 17 278 mld. USD.³⁶

Najväčšie HDP na osobu dosahujú štáty Luxembursko, Írsko a Švédsko, čo znamená, že sa im darí vyprodukovať najviac tovarov a služieb za jeden rok. Za najľudnatejšie ekonomiky pokladáme Nemecko, Francúzsko a Spojené kráľovstvo.

³⁴ ASEAN. *ASEAN-EU Plan of Action (2018-2022)*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-7] Dostupné na: <https://asean.org/storage/2017/08/ASEAN-EU-POA-2018-2022-Final.pdf>

³⁵ CIA. *The World Factbook*. [online]. 2016. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>

³⁶ World Bank. *Indicators*. [online]. 2018. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PL-GR-PT-DE-EU&year_high_desc=false

Európska únia je vo svetovom hospodárstve považovaná za jedného z najväčších obchodníkov. Rozlohou dosahuje úroveň 2,42 milióna kilometrov štvorcových. Môžeme povedať, že EÚ má dobré vyhliadky pre rast trhu a môže prispieť k hospodárskemu vzostupu rozvojových krajín. Tak isto je jednotný európsky trh najvýznamnejším trhom pre rozvojové krajiny. K rozvoju obchodu vo veľkej miere prispelo vytvorenie únie. Obchoduje za podmienok stanovených pre všetky členské štáty. To znamená, že si sama určuje clá na import z tretích krajín a tiež dvojstranné alebo mnohostranné dohody. Európsky trh ponúka veľa obchodných príležitostí a EÚ sa radí medzi prvú trojicu svetových exportérov a importérov.³⁷ Na rozdiel od zoskupenia ASEAN, v rámci krajín EÚ neexistujú také značné rozdiely. EÚ zahŕňa hlavne krajiny s hospodárskou vyspelosťou s významným podielom na svetovom trhu. Spoločne vytvárajú jednotný trh, ktorý postupne odstránil technické a materiálne bariéry trhu ako je voľný pohyb tovarov, osôb, kapitálu a služieb.

Čo sa týka importu, tak až 10 členských krajín EÚ zvýšilo svoje nákupy v období rokov 2013-2017 a to nasledovne: Cyprus o 44,8%, Írsko o 19,9%, Rumunsko o 16,2% a Česko o 13,7%. V prípade Nemecka a Estónska išlo o zníženie dovozu alebo aj v prípade Spojeného Kráľovstva, hlavne kvôli situácii Brexitu.³⁸ Najvyšší pokles vývozu bol za posledných päť rokov v Spojenom Kráľovstve až o 19,3%. Nemecko je spomedzi členov EÚ najväčším predajcom výrobkov, ktoré sa vyvážajú v rámci EÚ.³⁹

Medzi päť najväčších trhov EÚ patrí Spojené Kráľovstvo, Nemecko, Holandsko, Belgicko a Francúzsko. Spojené kráľovstvo patrí medzi európske najvýznamnejšie centrá priemyslu s loďami, je najväčším producentom ropy z EÚ a sídli tu mnoho finančných centier. Lídrom v Európe v automobilovom priemysle sa stalo Nemecko. Nemecko je piatim najväčším trhom s elektrotechnikou vo svete a tretím najväčším trhom v priemyselnom odvetví. Holandsko je na druhej strane známe svojimi finančnými centrami. Za poprednú turistickú oblasť vo svete sa pokladá Francúzsko, potom Španielsko a Taliansko. Už dlhý čas patrí Francúzsko medzi najvýznamnejšiu poľnohospodársku krajinu. Tiež mu patrí 4.

³⁷ Európarlament. *Europa und der Weltmarkt*. [online]. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/germany/de/die-eu-und-ihre-stimme/au%C3%9Fenhandel>

³⁸ Worlds top exports. *Top EU import countries*. [online]. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/top-eu-import-countries/>

³⁹ Worlds top exports. *Top European export countries*. [online]. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/top-european-export-countries/>

miesto v rybolove v Európe. Za druhého najväčšieho exportéra poľnohospodárskych produktov vo svete patrí určite Holandsko a to aj napriek svojej menšej rozlohe.⁴⁰

Špecifiká obchodu členských krajín ASEAN

ASEAN má viac ako pol miliardový dynamicky rozvíjajúci sa trh a dokázal si presadiť záujmy svojich členov na svetovom trhu. Na rozdiel od EÚ ich intraregionálny obchod nie je na takej úrovni no dosahujú rastúci objem zahraničného obchodu aj vďaka vysokokvalifikovanej pracovnej sile alebo nerastnému bohatstvu členov.

Tabuľka 3 Vybrané ukazovatele členských krajín ASEAN v roku 2017

Krajina	Počet obyvateľov	HDP p.c. v USD
Brunej	428 697	31 439,92
Kambodža	16 005 373	1135,2
Indonézia	263 991 379	4130,66
Laos	6 858 160	1730,40
Malajzia	31 624 264	11 521,45
Mjanmarsko	53 370 609	1484,20
Filipíny	104 918 090	2891,36
Singapur	5 708 844	55 235,51
Thajsko	69 037 513	6125,66
Vietnam	95 540 800	1834,65

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z WorldBank. [online]. 2018. [cit. 2018-11-24]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=Z4-8S-Z7>

V tabuľke 3 vidíme zoskupenie krajín s rozdielnym hospodárskym rastom vyspelejších štátov a LDC krajín podľa úrovne HDP na obyvateľa v porovnaní s EÚ. Nominálne HDP ASEAN-u bolo v roku 2017 2,767 bil. USD.

ASEAN je tretím najväčším obchodným partnerom EÚ a EÚ je druhým najväčším obchodným partnerom ASEAN-u. Hlavnými európskymi vývoznými zložkami sú pre

⁴⁰ Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, *Ekonomické informácie podľa krajín*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: https://www.mzv.sk/podnikajme_v_zahranici/ekonomicke_informacie_podla_krajin

juhovýchodnú Áziu chemické výrobky, dopravné zariadenia a stroje. Naopak z ASEAN-u do EÚ to sú dopravné zariadenia, poľnohospodárske výrobky, obuv aj textil.⁴¹

V súčasnosti je Indonézia medzi európskymi investormi veľmi atraktívna. Z hľadiska priemyslu sa nachádza na tretej priečke v predaji motocyklov na svete. Spomedzi všetkých krajín, je to práve Singapur, ktorý sa podieľa najväčšou časťou na zahraničnom obchode ASEAN-u. Radí sa medzi jedny z najviac využívaných krajín pre EÚ čo sa týka alokovania PZI. Z pohľadu krajín Ázie je 2. najväčším zdrojom PZI pre EÚ. Jednou z krajín Združenia národov juhovýchodnej Ázie je Vietnam, ktorý je druhým najväčším exportérom obuvi vo svete a tretím najväčším exportérom textilu.⁴²

1.6 Priame zahraničné investície v kontexte ASEAN

Priame zahraničné investície (PZI) definujeme ako investície, pri ktorých je základom dlhotrvajúci vzťah a trvalý záujem určitého subjektu so sídlom v jednej krajine o nejaký subjekt v krajine druhej.⁴³

Za rok 2017 celkové PZI podľa OSN predstavovali 1,52 bil. USD, čo predstavuje 16% pokles oproti roku 2016, kedy bol nameraný rekord a nameraná suma bola 1,8 bil. USD.

ASEAN bol v poradí druhou skupinou vo veľkosti investovania PZI za rok 2017. Investície v rámci ASEAN vzrástli o 3% na 27 mld. USD za rok 2017 a to aj napriek výkyvom v jednotlivých krajinách. Najväčším zdrojom investícií boli vnútroštátne investície, ktoré predstavovali 19% celkových tokov do regiónu. Vďaka regionálnej integrácii, rozširovaniu podnikových aktivít a investičným príležitostiam rast investícií v krajine pokračoval. Najviac častým zdrojom intraregionálnych investícií bol Singapur s 69%, potom Malajzia a Thajsko. Asi 95% vnútroregionálnych investícií tvoria tieto tri krajiny. Indonézia sa stala v tom istom roku najväčším príjemcom a dostala viac ako 45%

⁴¹ European commission, *Countries and regions*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-2]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>

⁴² Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. *Ekonomické informácie podľa krajín*. [online]. 2017. [2018-12-2]. Dostupné na: https://www.mzv.sk/podnikajme_v_zahranici/ekonomicke_informacie_podla_krajin

⁴³ EuroEkonom. *Vývoj zahraničných investícií na Slovensku*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-1]. Dostupné na: <https://www.euroekonom.sk/vyvoj-zahranicnych-investicii-na-slovensku/>

vnútroregionálnych investícií. Druhým bol Singapur a za ním Thajsko. Kľúčovým odvetvím investícií sa stal priemysel kam smerovalo 33% intraregionálnych investícií.

Partner, ktorý ma najväčší význam ako poskytovateľ PZI mimo regiónu je EÚ.⁴⁴

⁴⁴ ASEAN. *ASEAN-Investment Report 2018*. [online]. 2019 [cit. 2019-3-2]. str. 26. Dostupné na: <https://asean.org/storage/2018/11/ASEAN-Investment-Report-2018-for-Website.pdf>

2 Ciele práce, metódy skúmania a metodika práce

V našej práci sme si stanovili za hlavný cieľ na základe analýzy posúdiť zahraničnoobchodné vzťahy Európskej únie a zoskupenia ASEAN. Najvýznamnejším integračným zoskupením je EÚ, na úrovni spoločného trhu. Spomedzi eurázijského kontinentu existuje ešte jedno známe integračné zoskupenie ázijských krajín zriadené predovšetkým pre podporu hospodárskeho rastu a stability medzi regiónmi – ASEAN. Už v minulosti sa obe navzájom oceňovali a považovali sa za dôležitých partnerov, ktorí zdieľajú rovnaký základný pohľad na globálnu politiku. Postupne sa vytvoril mechanizmus konzultácie fungujúcej až do dnes. Pre dostatočné naplnenie hlavného cieľa bolo potrebné vytýčiť si aj čiastkové ciele a to:

- Oboznámiť sa s historickým vývojom a súčasným postavením integračných zoskupení EÚ a ASEAN
- Objasniť intenzitu vzájomnej závislosti medzi krajinami a ich obchodnou výmenou
- Analyzovať hlavné prekážky a súčasný stav liberalizácie obchodu medzi zoskupeniami

Pri vypracovaní diplomovej práce je dôležité naplniť hlavný cieľ, ktorý sme zabezpečili vďaka využívaniu základných metód skúmania práce. Pre podstatu relevantnosti diplomovej práce sme v úvode písania zozbierali potrebnú odbornú literatúru, vedecké odborné články a časopisy a na ich spracovanie sme využili literárny rešerš. Na spracovanie údajov a informácií v záverečnej práci k relevantnosti prispeli najviac logické metódy.

Metódou analýzy sme využívali pri všeobecnom zachytení detailnejších informácií o histórii vzniku ASEAN a EÚ ako aj pri spracovaní ich komoditnej a teritoriálnej štruktúry zahraničného obchodu. Využívali sme najmä štatistiky Európskej komisie, World Bank, OECD a UNCTAD ale aj štatistiky ASEAN. Prednosťou analýzy je rozčlenenie nami pozorovaného obsahu na menšie časti. Nápomocná nám bola hlavne v analytickej časti diplomovej práce.

Na základe metódy komparácie sme v prvej kapitole porovnali vývojové črty integračných zoskupení a v tretej kapitole uviedli do vzájomného vzťahu intra a extra obchod ako EÚ tak aj ASEAN. Zámerom tejto metódy je zistiť zhodné alebo odlišné zložky pozorovaných entít. Preskúmali sme aj úroveň liberalizácie vzájomného obchodu.

V závere práce sme uplatnili syntézu na vyhodnotenie nami zistených faktov, kde sme spojili výsledky práce do celistvého textu pre potrebu naplnenia hlavného cieľa práce.

3 Výsledky práce a diskusia

EÚ a ASEAN sa spoločne radia medzi jedny z najúspešnejšie regionálne zoskupenia vo svete. Môžeme povedať, že medzi sebou sú prirodzenými partnermi vzhľadom na súčasnú situáciu neustále zvyšujúcich sa protekcionistických opatrení aj v dôsledku globalizácie alebo súčasnej situácie v kontexte s Brexitom. Spolupráca značne rastie v mnohých odvetviach a za spoločnú výzvu môžeme označiť podporu multilateralizmu, klimatické zmeny alebo aj kybernetickú bezpečnosť.⁴⁵

Na konci 20. storočia bolo jasné, že sa Európska únia snaží dostať čoraz viac od popredia, posilniť a utužiť a tak isto sa začala čoraz viac zaujímať o silnejšie obchodné a investičné partnerstvá s Áziou. Rok 2007 bol prelomový v pokroku o negociáciách medzi týmito dvomi integračnými zoskupeniami, nakoľko bol v tomto roku Európskou úniou prijatý mandát na rokovania o dohode o voľnom obchode (FTA). Pokusy o uzatvorenie sa stretli s niekoľkými ťažkosťami. Postupne EÚ prijala rozhodnutie o nadviazaní dialógu o FTA s jednotlivými krajinami samostatne.⁴⁶

3.1 Zahraničný obchod medzi EÚ a ASEAN

V tejto podkapitole si rozoberieme najväčších zahraničnoobchodných partnerov EÚ a ASEAN z hľadiska hodnoty exportu a importu. Pre podrobnejšie vysvetlenie uvádzame, že členovia Európskej únie sa uvádzajú ako jeden celok – EÚ (28) a štáty ASEAN sú uvádzané jednotlivo.

V tabuľke 4 vidíme, že najväčšími exportnými trhmi pre EÚ sú USA a Čína, ktorých zároveň považujeme za najsilnejšie ekonomické subjekty vo svetovom hospodárstve. Na treťom mieste je Švajčiarsko obchodujúce s EÚ prostredníctvom vzťahov EFTA.

⁴⁵ StraitsTime. *Much for ASEAN, EU to share and learn from each other on current challenges*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-3]. Dostupné na: <https://www.straitstimes.com/world/much-for-asean-eu-to-share-and-learn-from-each-other-on-current-challenges-pm-lee>

⁴⁶ European commission. *EU and ASEAN*. [online]. 2017. [cit. 2019-2-3]. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/december/tradoc_137414.pdf

Tabuľka 4 Zahraničnoobchodní partneri EÚ (28) v roku 2017 (v mil. EUR)

Krajiny	Export v mil. EUR	Podiel na exporte v %	Krajiny	Import v mil. EUR	Podiel na exporte v %
USA	375,826	20,0	Čína	375,142	20,2
Čína	197,944	10,5	USA	256,763	13,8
Švajčiarsko	150,416	8,0	Rusko	145,003	7,8
Rusko	86,163	4,6	Švajčiarsko	110,426	5,9
Turecko	84,492	4,5	Nórsko	77,462	4,2
Japonsko	60,672	3,2	Turecko	69,775	3,8
Nórsko	50,701	2,7	Japonsko	68,897	3,7
Južná Kórea	49,511	2,6	Južná Kórea	50,025	2,7
Spojené arabské emiráty	42,639	2,3	India	44,215	2,4
India	41,722	2,2	Vietnam	37,016	2,0

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov European Commission. [online]. 2019. [cit. 2019-2-3]. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf

Celkový obchod ASEANU narástol od roku 2000 až 3,5 násobne, čo v roku 2017 tvorilo 2574 mld. USD. Súčasne vývoz tovaru stúpil a celkový dovoz tovaru dosiahol 1252 mld. USD.

Najväčších zahraničnoobchodných partnerov ASEAN môžeme vidieť v tabuľke 5. Medzi hlavných zahraničnoobchodných partnerov Združenia národov juhovýchodnej Ázie patrí aj EÚ, ktorá je pre nich druhým najväčším exportným trhom a tretím najväčším importným trhom. Celkovo predstavuje asi 12 % ASEAN obchodu. Medzi najväčších obchodných partnerov ASEAN z EÚ (28) sa zaraďuje práve Nemecko. Za rok 2017 predstavovala hodnota exportu z Nemecka 30 mld. USD a importu 25 mld. USD.

Tabuľka 5 Najväčší zahraničnoobchodní partneri ASEAN v roku 2017 (v mil. USD)

Krajiny	Export v mil. USD	Podiel na exporte v %	Krajiny	Import v mil. USD	Podiel na exporte v %
ASEAN (celkovo)	310,752	23,5	ASEAN (celkovo)	279,475	22,3
Čína	186,475	14,1	Čína	254,534	20,3
EÚ (28)	158,009	12,0	Japonsko	113,466	9,1
USA	142,719	10,8	EÚ (28)	103,393	8,3
Japonsko	105,792	8,0	Južná Kórea	98,648	7,9
Hongkong	89,219	6,7	USA	91,551	7,3
Južná Kórea	55,031	4,2	Taiwan	70,646	5,6
India	45,331	3,4	India	28,299	2,3
Taiwan	35,665	2,7	Austrália	24,583	2
Austrália	34,557	2,6	Saudská Arábia	23,813	1,9

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ASEAN. [online]. 2019. [cit. 2019-2-5]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>

Prvá trojica najväčších exportérov ASEAN je v zložení podobná, ako pri EÚ. Zaraďujeme tu Čínu a USA. EÚ (28) je 2. najväčším exportným trhom a tiež uzatvára trojicu najväčších importérov.

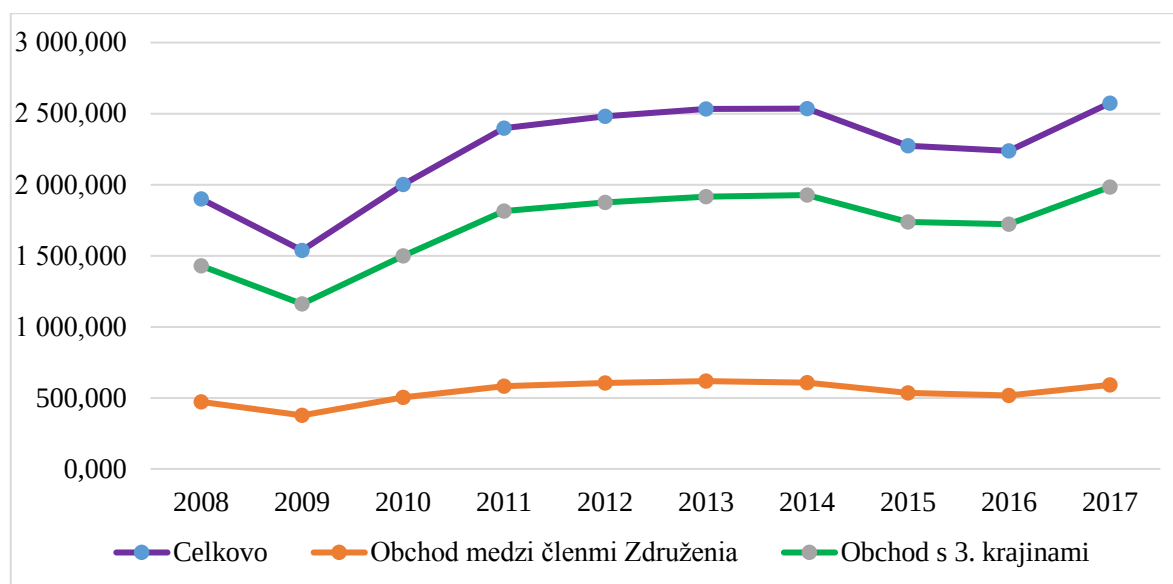
3.2 Intra-obchod a extra-obchod Európskej únie a Združenia národov juhovýchodnej Ázie

V praxi sa extra-obchod týka transakcií určitého zoskupenia so všetkými krajinami mimo zoskupenia, respektíve so zvyškom sveta. To znamená, že extra-obchod je import a export tovarov, služieb alebo transakcií s krajinami mimo Združenia národov juhovýchodnej Ázie. Pri intra-obchode vznikajú transakcie vyskytujúce sa v rámci zoskupení.⁴⁷

⁴⁷ Eurostat. *Slovníček pojmov: Extra-EU*. [online]. 2014. [cit. 2019-2-14]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Extra-EU>

Na grafe 2, ktorý znázorňuje vývoj extra a intra-obchodu od roku 2008 do roku 2017 vidíme, že Združenie národov juhovýchodnej Ázie primárne obchoduje s krajinami mimo zoskupenia. Dôvodom môžu byť uzatvorené dohody o voľnom obchode napríklad s Čínou, Indiou alebo Južnou Kóreou. Už na začiatku sledovaného obdobia si môžeme všimnúť, že celkový objem extra obchodu tvoril 1429 mld. USD zatiaľ čo intra obchod predstavoval sumu nižšiu o takmer 1000 mld. USD. V roku 2009 dochádza k miernemu poklesu vývoja oboch druhov obchodu spôsobených svetovou hospodárskou krízou. Naproti tomu, posledná hodnota z roku 2017 ukazuje kategoricky vyššie čísla. Obchod v rámci ASEAN tvoril 590 mld. USD, obchod s tretími krajinami 1984 mld. USD a celkový obchod má činiť 2574 mld. USD. Hodnoty majú v roku 2018 tendenciu rásť. Pomer extra a intra obchodu v ASEAN je ťažké porovnávať s pomerom v EÚ. Dôvodom sú intenzívnejšie vzťahy medzi členmi EÚ.

Graf 2 Vývoj objemu extra a intra obchodu ASEAN za rok 2008-2017 (v mld.USD)

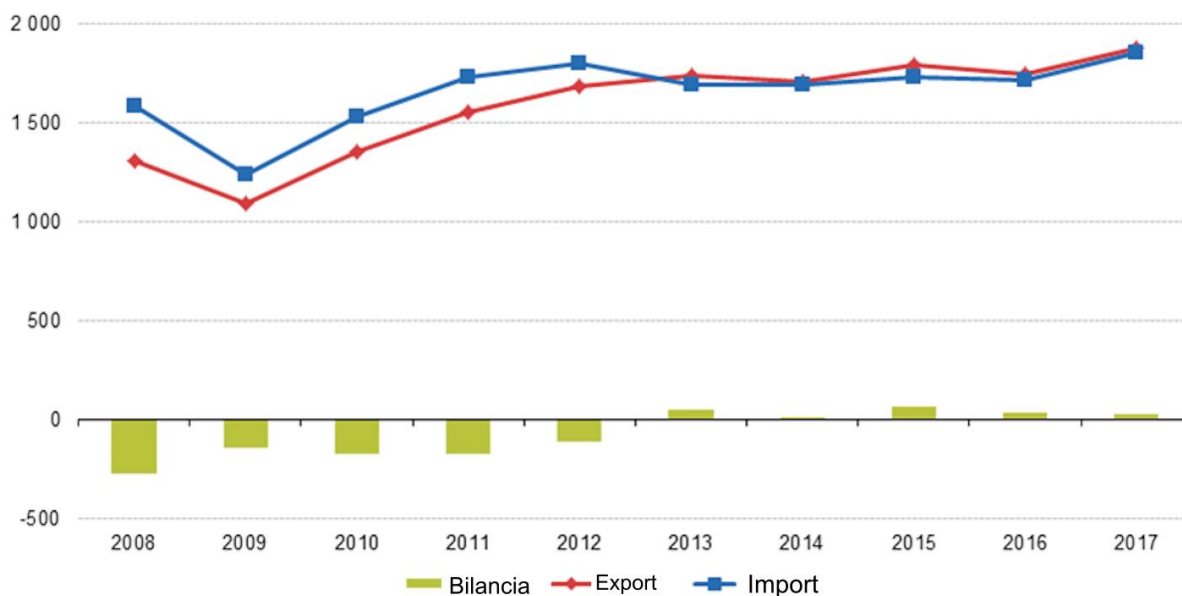
Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov z Aseanstats. [online]. [cit. 2019-2-15]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>

V roku 2017 bola pre EÚ hlavnou exportnou destináciou Ázia, do ktorej vyviezla až tretinu celkového exportu a za ňou nasledovala Severná Amerika, kde EÚ vyviezla 27%. Najväčšími importnými partnermi boli ázijské krajiny. Dovozy tvoril 44%. Jedným z najväčších obchodných partnerov EÚ je ASEAN.

Od roku 2009, kedy svet zasiahla hospodárska kríza, nedošlo v EÚ k výraznejším výkyvom v exporte alebo importe s tretími krajinami. V sledovanom období v roku 2012 vývoz vzrástol o niečo viac ako dovoz. To pokračovalo až do roku 2017. V tom istom roku

dosiahla EÚ aktívnu obchodnú bilanciu a to 22,87 mld. EUR, čo ukazuje graf vyobrazený nižšie.⁴⁸

Graf 3 Export a import EÚ s tretími krajinami v rokoch 2008-2017 (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. [online]. 2018. [cit. 2019-2-18]. dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_goods#Evolution_of_extra-EU_trade

Európska únia vykazuje vysokú mieru integrácie. Členské štáty väčších rozmerov ako napríklad Nemecko, Francúzsko vykazujú menšiu mieru integrácie vzhľadom na ich veľkosť. Štáty medzi sebou obchodujú a využívajú komparatívne výhody. V roku 2017 členské štáty, okrem Cyprusu a Spojeného kráľovstva, vyvážali viac tovarov v rámci EÚ ako mimo nej. Za posledných 10 rokov bola väčšina členských krajín EÚ čistými dovozcami tovaru, medzi ktoré patrí aj Francúzsko a Spojené kráľovstvo. Práve Spojené kráľovstvo dosiahol najväčší deficit v hodnote 110 mld. EUR. Tak isto v tomto období boli aj štáty, ktoré zmenili status čistých dovozcov na čistých vývozcov tovaru ako napríklad Poľsko.⁴⁹

⁴⁸ European commission, *Extra EU trade in goods*, [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_goods#Evolution_of_extra-EU_trade

⁴⁹ European commission. *Intra-EU, trade in goods*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_in_goods_-_recent_trends#Intra-EU_trade_in_goods_by_Member_State

Najviac vyvážanými komoditami v rámci vývozu v EÚ od roku 2013 do 2017 sú motorové vozidlá, chemikálie a chemické výrobky, prívesy a návesy, počítače, elektronické a optické výrobky, stroje a zariadenia a potravinárske výrobky. V rámci vývozu mimo EÚ tvorili najvýznamnejšie hodnoty stroje a zariadenia na prvom mieste, nasledovali motorové vozidlá, prívesy a návesy. Spolu predstavujú jednu štvrtinu všetkých vývozov. Ďalšími výrobkami boli chemické produkty, počítače, elektronické a optické výrobky. Najväčším exportérom za rok 2017 bolo Nemecko, ktoré vyviezlo až 25,4% celkovej hodnoty tovarov.⁵⁰

V porovnaní s EÚ, najviac vyvážanými komoditami v ASEAN boli za rok 2017:

- elektrické stroje a zariadenia,
- jadrové reaktory a kotly,
- minerálne palivá a minerálne oleje
- vozidlá (iné ako železničné)
- optické, fotografické, kinematografické alebo lekárske nástroje

Oproti roku 2016 sa druh najviac vyvážaných komodít výrazne nezmenil.

V roku 2017 boli medzi najčastejšie dovážanými komoditami hlavne:

- elektrické stroje a zariadenia a ich časti
- minerálne palivá a oleje
- jadrové reaktory
- plasty a výrobky z nich
- vozidlá (iné ako železničné)⁵¹

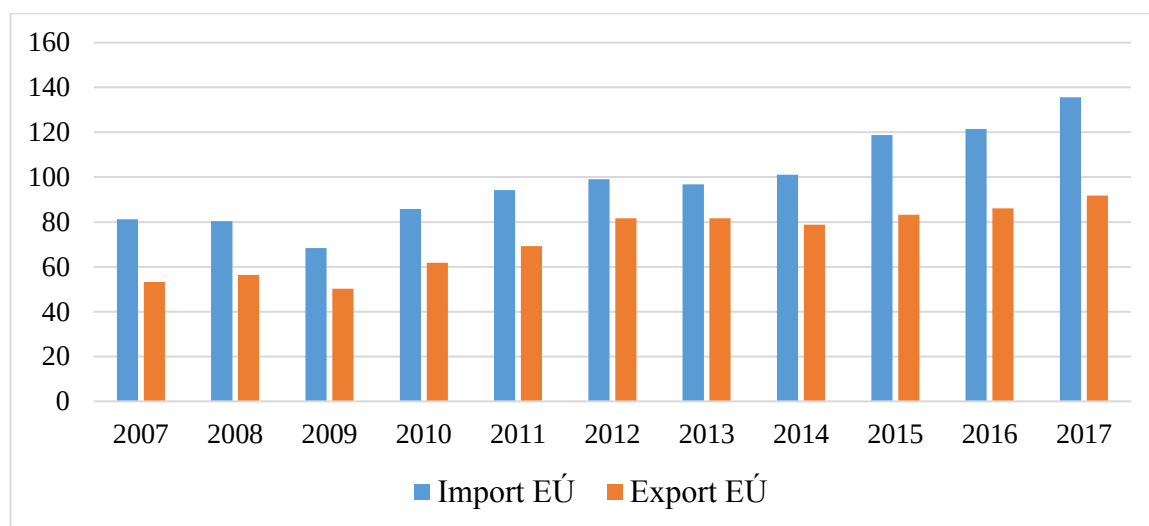
⁵⁰European commission. *Main goods in Extra-EU*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_goods_in_extra-EU_exports#EU-28_exports_by_CPA_groups

⁵¹Aseanstats. *ASEAN Statistical Yearbook*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-22]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>

3.3 Kooperácia ASEAN a EÚ a ich zahraničný obchod

Ekonomická spolupráca medzi členmi Združenia národov juhovýchodnej Ázie a Európskej únie začali spočiatku pomaly v roku 1970 s prvými dialógmi a obchodnými a rozvojovými programami. V súčasnosti je EÚ druhým najväčším obchodným partnerom ASEAN-u, hneď po Číne. Predstavuje podiel na celkovom zahraničnom exporte až 12%. Najväčšími exportérmi a partnermi pre EÚ spomedzi členov Združenia národov juhovýchodnej Ázie sú Vietnam a Singapur, pri ktorom sa momentálne rozvíja veľký potenciál zvýšenia obchodnej spolupráce. ASEAN ako celok, je tretím najväčším obchodným partnerom Európskej únie, pričom spoločný obchod za rok 2017 tvoril 227,3 mld. EUR, čo znamenal nárast oproti predchádzajúcemu obdobiu. Na grafe 4 vidíme celkové hodnoty exportov a importov z a do EÚ v rokoch 2007-2017. Je zrejmé, že dovozy do EÚ sa za posledných 10 rokov zvyšovali a majú tendenciu rásť. Jedným z dôvodov je postupné uzatváranie dohôd o partnerstve a spolupráci alebo poskytovanie benefitov vo forme GSP+, čím sa stávajú krajiny ASEAN-u atraktívnejšie pre trh EÚ. V dôsledku posilnenia spolupráce a snahe docieľiť uzatvorenie FTA s celým Združením národov juhovýchodnej Ázie majú celkové hodnoty predpoklad rásť.⁵²

Graf 4 Obchod s tovarom medzi EÚ-ASEAN (v mld. EUR)

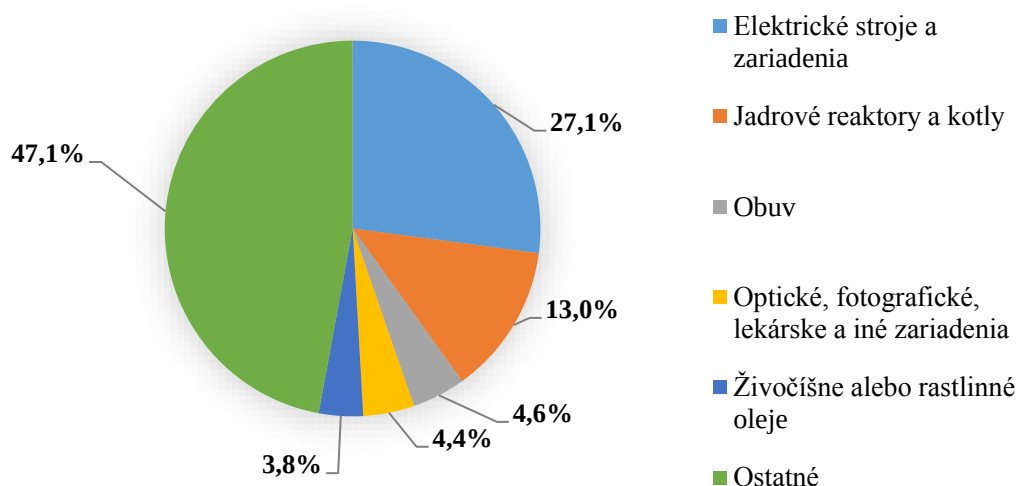

Zdroj: European commission. [online]. 2018. [cit. 2019-2-22]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>

⁵² European commission. *Association of South East Asian Nations*. [online]. 1.8.2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>

Medzi najviac obchodované exportované komodity z ASEAN do EÚ za rok 2017 patrili elektrické stroje a zariadenia a ich častí predstavujúci 27,1% podiel z celkového exportu. Na druhom mieste boli jadrové reaktory, kotly a stroje s 13% podielom. S podielom 3,8%, komodita - živočíšne alebo rastlinné tuky a oleje uzatvára päťicu najviac vyvážaných komodít do EÚ. Prvých päť najviac vyvážaných komodít tvorí viac ako jednu polovicu celkového exportu.

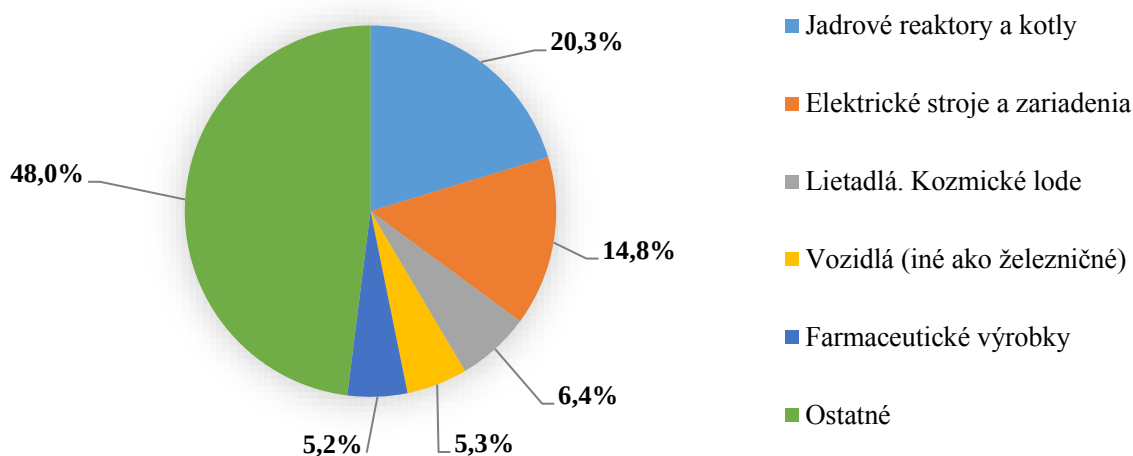
Graf 5 Päťica najviac vyvážaných komodít z ASEAN do EÚ v roku 2017

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Aseanstats. [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>

Graf 6 odzrkadľuje komodity, ktoré tvoria viac ako polovicu importovaného tovaru EÚ z ASEAN-u. Na prvom mieste sú jadrové reaktory a kotly vymedzujúce 20,3% podiel. 14,8% tvoria elektrické stroje a zariadenia. O viac ako polovicu menej, t.j. 6,4% z celkového dovozu tvoria lietadlá a kozmické lode. Takmer s rovnakým podielom okolo 5% na celkovom importe participujú vozidlá a farmaceutické výrobky. Zvyšok importu tvoria ostatné komodity.

Graf 6 Päťica najviac vyvážaných komodít z EÚ do ASEAN v roku 2017

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Aseanstats. [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>

V roku 2007 bolo skoro 90% všetkých exportovaných tovarov do ASEAN-u z výrobkov spracovateľského priemyslu. V roku 2017 klesol tento podiel na 82%, ale na druhej strane sa zvýšil podiel primárnych produktov (potraviny, surové materiály a energia) z 9% na 17%. Toto zníženie bolo spôsobené poklesom podielu výroby strojov a vozidiel z roku 2007 o osem percent v roku 2017 na 49%. V importe tovarov z krajín ASEAN dominujú výrobky spracovateľského priemyslu a v období 2007-2017 sa ich podiel zvýšil o tri percentá na 85% vďaka progresívnemu rastu výroby strojov a vozidiel. Pokles bol zaznamenaný pri primárnych produktoch v dôsledku úbytku surovín o 2%.⁵³

3.3.1 Obchodná výmena medzi EÚ a ASEAN

Význam zoskupenia ASEAN pre EÚ je relatívne značný. V roku 2018 bol najväčší obchodný partner zo Združenia národov JV Ázie práve Singapur, s ktorým tvorila EÚ celkový obchod v hodnote 58,15 mld. EUR a tiež najvyššiu aktívnu obchodnú bilanciu z členských štátov ASEAN, čo znamená 16,08 mld. EUR. Nasleduje Vietnam s celkovým objemom obchodu 49,27 mld. EUR a s hodnotou 39,78 mld. EUR Malajzia. EÚ najviac

⁵³ European Commission. *ASEAN-EU-international trade in goods statistic*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ASEAN-EU_-_international_trade_in_goods_statistics

importovala z členských štátov ASEAN práve z Vietnamu a to tovar až za 38,16 mld. EUR. Na druhom mieste bola Malajzia (25,63 mld. EUR) a hneď za ním Thajsko (22,85 mld. EUR). Za najväčších exportných partnerov EÚ z ASEAN považujeme Singapur (37,08 mld. EUR), Thajsko s hodnotou vývozu EÚ 15,15 mld. EUR a Malajzia, pričom tu EÚ vyviezla tovar v sume 14,16 mld. EUR.⁵⁴

Obchodná výmena s Vietnamom

Vietnam patrí medzi najdôležitejších obchodných partnerov EÚ spomedzi všetkých členov ASEAN. Radíme ho na tretie miesto vo veľkosti spoločného obchodu s EÚ. Jeho najväčšími exportnými artiklami do EÚ sú telefónne prístroje, textil, obuv, elektronické výrobky a odevy. Naopak najviac z EÚ dováža high-tech výrobky, ktoré zahŕňajú elektrické stroje a príslušenstvo, lietadlá, farmaceutické produkty a vozidlá.

Jedným z vytýčených cieľov EÚ je zvýšiť prístup exportérov na trhy ASEAN-u. Rokovania o dohode „region-to-region“ medzi týmito dvomi zoskupeniami začali v roku 2007 a v roku 2009 boli na základe vzájomnej dohody pozastavené. Dôvodom bol cieľ vyrokovať obchodnú dohodu na bilaterálnej úrovni medzi regiónmi. V súčasnosti má EÚ s Vietnamom podpísanú dohodu o voľnom obchode (EVFTA), vďaka ktorej sa odstránili colné poplatky (viac ako 99%, pričom clá budú odstránené počas siedmych rokov na strane EÚ a desať rokov pre Vietnam) ale aj netarifné prekážky v podobe technických prekážok obchodu a tým sa preklenuli pravidlá stanovené WTO. Táto dohoda sa považuje za najkomplexnejšiu dohodu o voľnom obchode, ktorú kedy EÚ uzavrela s rozvojovou krajinou. Dohoda obsahuje prílohu o ustanoveniach na riešenie netarifných prekážok v automobilovom priemysle.⁵⁵

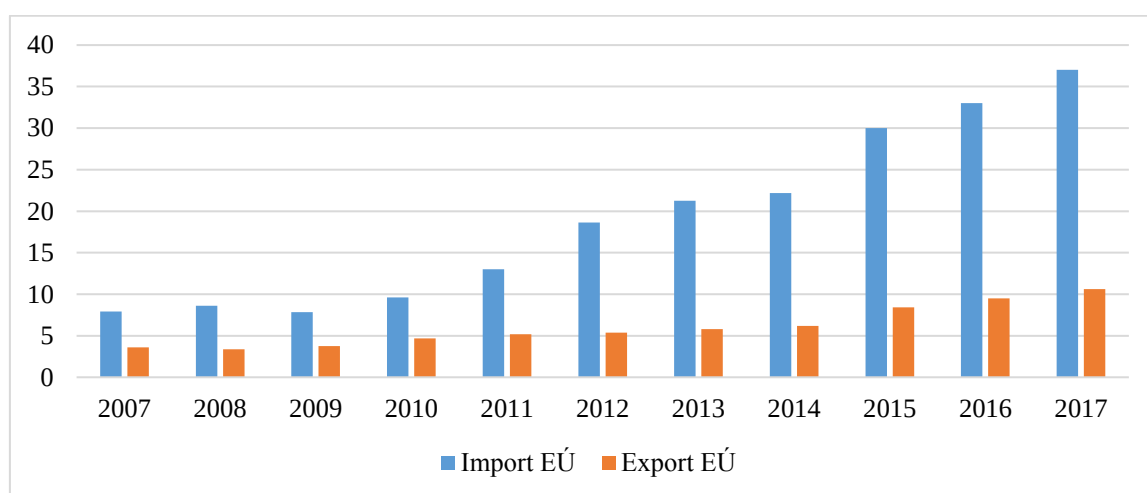
Na grafe 7 vidíme vývoj zahraničného obchodu s tovarom medzi EÚ a Vietnamom. V roku 2015 nastal výrazný rast spôsobený vďaka podpisu EVFTA a došlo k zvýšeniu vývozov z Vietnamu o približne 7 mld. EUR. Posledné namerané hodnoty v roku 2017 boli najvyššie za sledované obdobie a to dovoz do EÚ – 37,02 mld. EUR a vývoz EÚ do Vietnamu – 10,62 mld. EUR. Viac ako polovicu dovážaných tovarov z Vietnamu tvorili

⁵⁴ European Commission. *Trade of European Union*. [online]. 17.9.2018. [cit. 2019-26-2]. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf

⁵⁵ Reuters. *EU pushes for approval of trade agreement with Vietnam*. [online]. 17.10.2018. [cit. 2019-2-21]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/eu-trade-vietnam/eu-pushes-for-approval-of-trade-agreement-with-vietnam-idUSL8N1WX4H4>

stroje a dopravné zariadenia a v rozmedzí 30% priemyselný spotrebný tovar. V porovnaní s ostatnými trhmi v regióne sa Vietnam stáva lídrom v oblasti lacnej výroby a získavania zdrojov. Hlavnými vývoznými artiklami do Vietnamu boli produkty špičkovej technológie, lietadlá a farmaceutické výrobky. Dovoz Vietnamu do EÚ bol tvorený telefónnymi prístrojmi, elektronickými výrobkami, obuvou, textilom a nábytkom.

Graf 7 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Vietnamom (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. Vietnam. [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/vietnam/>

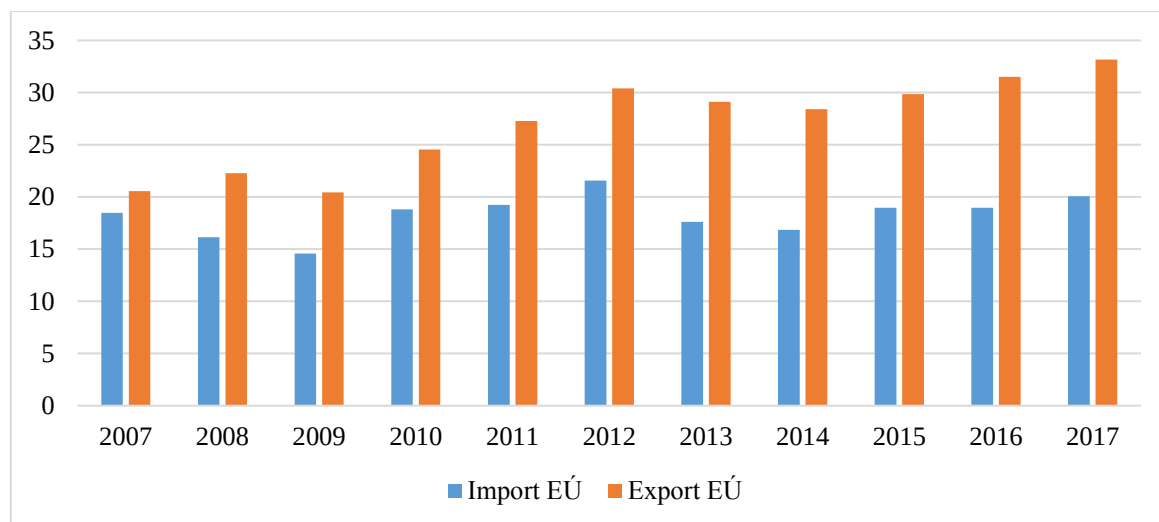
Obchodná výmena so Singapurom

Ak porovnáme krajiny ASEANU z hľadiska vnútro-odvetvového obchodu, zistíme, že Singapur je najväčším exportérom a tiež najväčším obchodným partnerom zo skupiny ASEAN pre EÚ. Od roku 2007 vzrástol export EÚ o 13 mld. EUR.

V roku 2017 sa Singapur stal najdôležitejším partnerom EÚ zo skupiny ASEAN či už v obchode so službami alebo investíciami. Obchod s tovarom s EÚ za posledné roky neustále narastá, čo vidíme aj na grafe 8. V tom istom roku predstavoval obrat vo výške 53 mld. EUR, pričom od roku 2015 vzrástol o 9%. Celkový export zo Singapuru dosiahol 20,07 mld. EUR zatiaľ čo export z EÚ 33,18 mld. EUR, pričom vznikol prebytok vo výške cca 13 mld. EUR. Chemikálie boli produktom, ktorý bol najviac dovážaný EÚ v sume 8,46 mld. EUR s 42,12% podielom na celkovom importe EÚ zo Singapuru. Ďalšími najvýraznejšie dovážanými komoditami boli stroje a dopravné zariadenia, optické a fotografické prístroje. V exporte EÚ boli na prvom mieste stroje a mechanické zariadenia v hodnote 6,99 mld. EUR

a participáciou na celkovom exporte 21,07%. Druhou najvyvážanejšou komoditou boli minerálne oleje (4,59 mld. EUR), elektrické súčiastky a zariadenia (4,18 mld. EUR) a lietadlá a kozmické lode (2,07 mld. EUR).⁵⁶

Graf 8 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Singapurom (v mld. EUR)

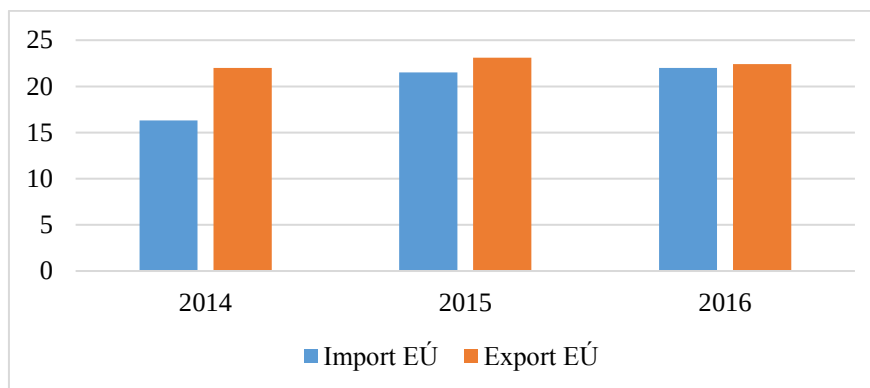
Zdroj: European commission. *Singapore*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/singapore/>

Singapur bol pre EÚ zďaleka najvýznamnejším partnerom v oblasti služieb za rok 2016. Údaje o obchode so službami medzi EÚ a Singapurom sa od roku 2010 zdvojnásobili a za rok 2016 dosiahli celkovú hodnotu 47,1 mld. EUR, čo je 71%-ný rast od roku 2012. Dovoz služieb zo Singapuru do EÚ činil 22 mld. EUR a vývoz do Singapuru 22,4 mld. EUR, pričom vývoz služieb bol menší oproti predchádzajúcemu roku. Graf 9 ukazuje ako sa vyvíjal obchod so službami v rokoch 2014-2016. Vidíme, že v roku 2016 bola výmena služieb medzi EÚ a Singapurom takmer na rovnakej úrovni. V prípade služieb, ktoré hlavne prispeli v zvýšení objemu vývozu, hovoríme o doprave, cestovaní a finančných a poisťovacích službách. Poplatky za duševné vlastníctvo bola služba s najväčším obratom v roku 2016 medzi EÚ a Singapurom.⁵⁷

⁵⁶ EEAS. *EU-Singapore Trade & Investment Booklet 2018*. str. 7-34. [online]. 2019. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: https://cdn2-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/y9YRrYSfMm85pH0Y_y2VhqVuuffukPHg7gsMX0c_bhs/mtime:1538455196/sites/eeas/files/eu_singapore_trade_investment_2018_edition.pdf

⁵⁷ Department of statistics Singapore. *Singapore's International Trade in Services*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <https://www.singstat.gov.sg/find-data/search-by-theme/trade-and-investment/trade-in-services/visualising-data/singapore-international-trade-in-services>

Graf 9 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Singapurom (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Singapore*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/singapore/>

Pozornosť tvorcov politík EÚ sa upriamila na Singapur v čase, keď bola podpísaná dohoda o voľnom obchode medzi USA a Singapurom. Singapur a EÚ priniesli jasný signál v záväzku otvoriť obchod a tiež potenciál pre rast obchodu v podobe uzavretia FTA, ktorú spoločne podpísali predseda vlády Singapuru Lee Hsien, predseda Európskej rady EÚ Donald Tusk a predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker na stretnutí v Bruseli 19.3.2018. Táto nová dohoda bude viesť k prístupu na trh oboch strán, tak isto prístup k novým voľným pracovným miestam. Výhodou je, že výrobky, ktorých materiál je čerpaný z vnútra ASEAN-u, budú pri zahraničnom obchode oslobodené od cla.⁵⁸ EÚ a Singapur 19.10. 2018 podpísali Dohodu o obchode a investíciách, ktorú 13.2.2019 odsúhlasil Európsky parlament. Ďalším krokom je nutnosť ratifikácie v súlade s postupmi stanovenými v zmluvách EÚ, aby Dohoda nadobudla účinnosť.

Cieľom dohôd je:

- zvýšiť obchod s tovarom (liečivá, potravinárske výrobky a elektronika)
- odstrániť bariéry pri obchode s technológiami šetrnými k životnému prostrediu a tým povzbudiť zelený rast a priniesť príležitosti pre služby v oblasti životného prostredia
- eliminovať všetky typy ciel a byrokraciu

⁵⁸ Straitstimes. *Singapore EU sign landmark free trade partnership agreements*. [online]. 20.10.2018. [cit. 2019-2-25]. Dostupné na: <https://www.straitstimes.com/world/europe/singapore-eu-sign-landmark-free-trade-partnership-agreements>

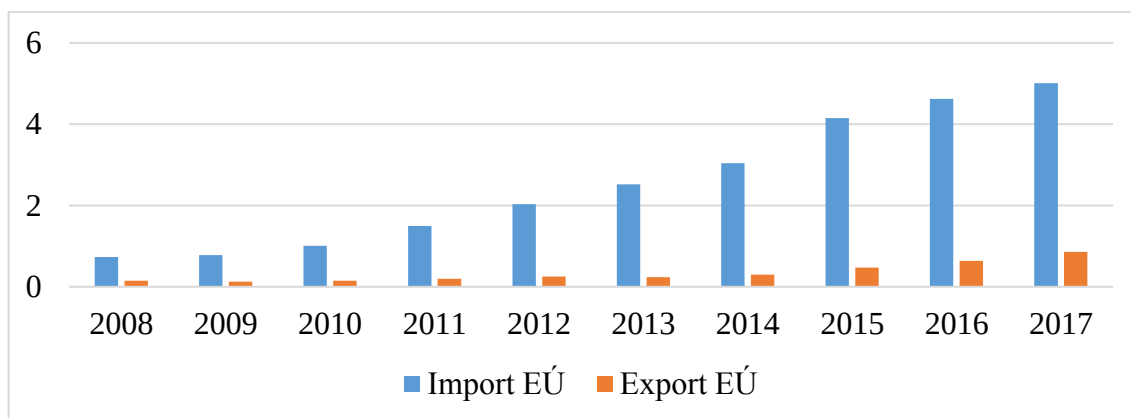
- podporiť európske spoločnosti pri investovaní v Singapure a tiež singapurské spoločnosti pri investovaní v EÚ⁵⁹

Liberalizácia vo vzťahoch medzi EÚ a Singapurom zvyšuje šance pre uzatvorenie FTA medzi EÚ a ASEAN.

Obchodná výmena s Kambodžou

Medzi EÚ a Kambodžou existuje úzka spolupráca na základe dohody o spolupráci. Kambodža je na 57. mieste z hľadiska najväčších obchodných partnerov EÚ. Spoločným cieľom EÚ a ASEAN-u je zabezpečiť atraktívne prostredie pre obchod a investície. V grafe 10 vidíme vývoj obchodu v rámci EÚ a Kambodžou medzi rokmi 2008 až 2017. Celkový obchod v roku 2017 sa rovnal 5,86 mld. EUR. Do EÚ bol z Kambodže dovezený tovar v hodnote 5 mld. EUR a bol najvyšší za posledných desať rokov. Dominoval najmä textil ako tričká, obleky, tiež obuv a poľnohospodárske výrobky. Najväčšími exportovanými tovarmi za rok 2017 z EÚ do Kambodže boli stroje, dopravné zariadenia a poľnohospodárske výrobky. Vývoz obuvi, textilu, rastlinných výrobkov, hotových potravín a bicyklov predstavoval 97% celkového exportu Kambodže do EÚ.

Graf 10 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Kambodžou (v mld. EUR)

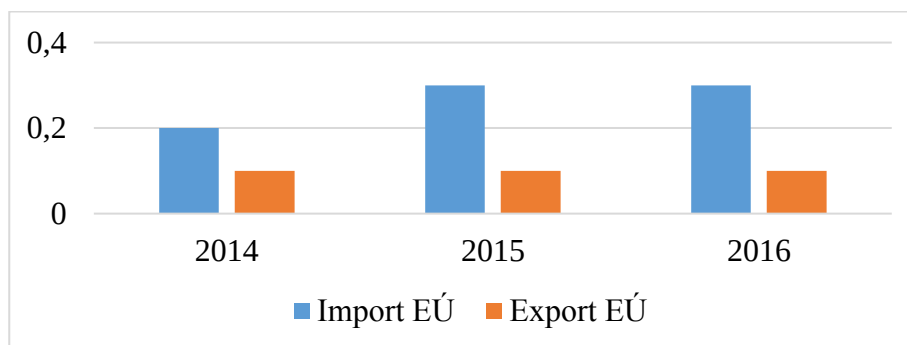

Zdroj: European commission. *Cambodia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/cambodia/>

⁵⁹ European commission. *EU-Singapore Free Trade Agreement*. [online] [cit. 2019-2-25]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-singapore-agreement/>

Ak hovoríme o obchode so službami, výška exportu služieb z Kambodže bola rovnaká v roku 2015 a 2016 na úrovni 0,3 mld. EUR. Na liberalizácii obchodu so službami sa medzi nimi neustále pracuje.

Graf 11 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Kambodžou (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Cambodia*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-2]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/cambodia/>

Keďže Kambodža patrí medzi najmenej rozvinuté krajiny a je jednou z troch najmenej rozvinutých krajín ASEAN-u, pri obchodovaní je zaradená do systému EBA, čo výrazne napomáha všetkým rozvojovým krajinám k ich hospodárskemu rastu. To znamená, že Kambodža má bezcolný a bezkvótový prístup pri vývoze svojich výrobkov na trhy EÚ, okrem zbraní a streliva. Z celkového vývozu v roku 2018 bolo až 99% preferenčných ciel.⁶⁰

Vo februári tohto roku sa začali rokovania na tému dočasného pozastavenia vyššie spomínaných obchodných preferencií. Dôvodom je strach EÚ z porušovania ľudských a pracovných práv v krajine. V tomto čase sa diskutovalo iba o dočasnom pozastavení, pretože úplne zrušenie preferenčných ciel by malo za následok oslabenie najmä kambodžského hospodárstva. V súčasnosti začína obdobie intenzívneho monitorovania a angažovanosti s cieľom Európskej komisie zlepšiť situáciu v Kambodži.⁶¹

⁶⁰ European Commission. *Cambodia: EU launches procedure to temporarily suspend trade preferences*. [online]. 11.2.2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/cambodia/>

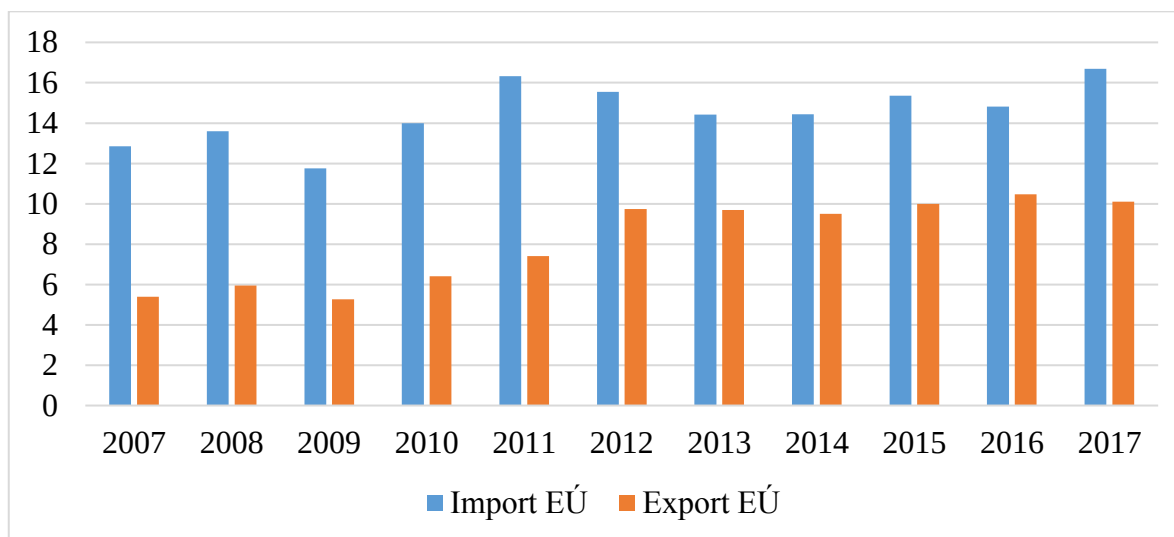
⁶¹ Reuters. *EU begins process to hit Cambodia with trade sanctions*. [online]. 11.2.2019. [cit. 2019-3-5]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-eu/eu-begins-process-to-hit-cambodia-with-trade-sanctions-idUSKCN1Q015D>

Obchodná výmena s Indonéziou

Indonézia je najväčšou ekonomikou skupiny ASEAN, nakoľko vytvára až 36% celkového HDP ASEAN-u. Tak isto patrí v tejto skupine k najľudnatejším krajinám s počtom obyvateľov 255 miliónov a je jednou z najrýchlejšie rozvíjajúcich sa ekonomík v regióne JV Ázie, pričom za posledných 10 rokov dosiahla 5,6%-ný priemerný ročný rast HDP. Obchod s tovarom medzi týmito dvoma ekonomikami dosiahol v roku 2017 hodnotu 26,8 mld. EUR alebo 9,7%, čo predstavuje nárast oproti predchádzajúcemu roku. Avšak vo vývoze z EÚ bol v sledovanom roku 2017 zaznamenaný pokles oproti roku 2016 o 0,4 mld. EUR. Za posledných desať rokov sa podiel vývozu indonézskeho tovaru na európske trhy znížil z 18% na 14%. Príčinou bolo prikladanie dôrazu a jeho následná väčšia orientácia na trhy ASEAN-u.

Dovoz EÚ má od roku 2016 rastúci trend, pričom sa predpokladá, že to tak bude aj naďalej. Indonézia je popredným vývozcom palmového oleja až s 54% podielom na trhu. Palmový olej patrí medzi jednu z najviac dovážaných komodít do EÚ. Ďalšie dovážané komodity sú palivá a ťažobné výrobky, textil a nábytok. Vývoz pozostáva zo strojov a zariadení (hlavne v doprave), chemikálií a priemyselných výrobkov.⁶²

Graf 12 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Indonéziou (v mld. EUR)

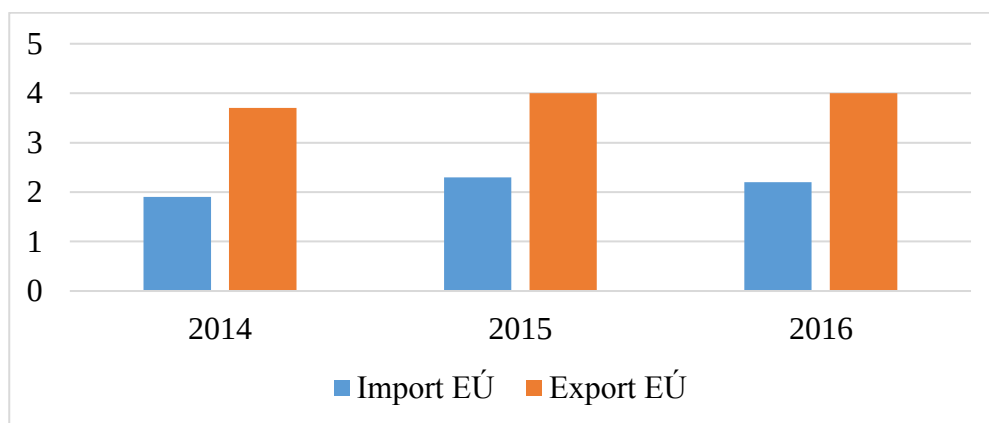

Zdroj: European commission. *Indonesia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>

⁶² European commission. *Indonesia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>

Indonézia vykazuje relatívne dobré výsledky v službách ako napríklad železničná nákladná doprava a letecká doprava. Dvojstranný obchod so službami medzi ekonomikou Indonézie a EÚ sa dostal za obdobie 2016 na úroveň 6 mld. EUR, kde import služieb do EÚ dosahoval 2.2 mld. EUR a export služieb smerujúci do Indonézie tvoril 4 mld. EUR.

Graf 13 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Indonéziou (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Indonesia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>

Obchodno-investičný vzťah funguje hlavne na základe Dohody o partnerstve a spolupráci a z toho vyplývajúceho poskytovania výhod obchodných preferencií vyplývajúcich z Všeobecného systému preferencií EÚ. V súčasnosti využíva Indonézia aplikáciu 30% preferenčných ciel.⁶³

V roku 2016 EÚ otvorila rokovania s Indonéziou o dohode o komplexnom hospodárskom partnerstve (CEPA). Politickým zámerom je dosiahnuť dohodu do konca roku 2019. Táto dohoda by mala zlepšiť vzájomné hospodárske vzťahy s dôrazom na obojstrannú liberalizáciu obchodu a investícií do služieb. Zatiaľ však rezolúcie Európskeho parlamentu o palmovom oleji budú naďalej významným zreteľom kvôli ktorému bude problém uzatvoriť dohodu. Indonézia tiež využíva vlastnú politiku v oblasti práv duševného vlastníctva, čo bude pre EÚ problematické. Na rozdiel od Filipín a Malajzie si Indonézia zachováva status GSP poskytujúci preferenčný prístup na trhy EÚ. Avšak dohoda o voľnom obchode by mohla poskytnúť trvalý základ a širší prístup na oba trhy.

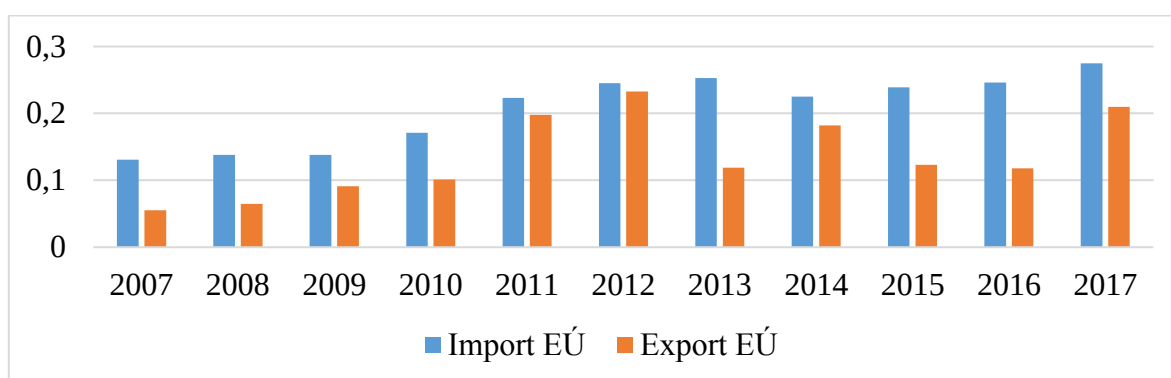
⁶³ European commission. *Indonesia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>

Obchodná výmena s Laosom

Laos je jednou z troch členských krajín ASEAN-u, ktorá je najmenej rozvinutá a profituje z režimu EBA, čo v tomto prípade znamená, že Laos má bezcolný prístup na dovoz všetkých výrobkov na trhoch EÚ, okrem zbraní a streliva. Obchod medzi týmito dvoma hospodárstvami síce nie je extrémne vysoký ale existuje. Za rok 2017 predstavoval celkový obchod 353 mil. EUR. Na grafe 14, vidíme, že import aj export z EÚ a import EÚ z Laosu má oproti minulému roku rastúci charakter, pričom export z EÚ bol nižší ako import EÚ a to 0,21 mld. EUR. Import z EÚ sa zvýšil oproti prechádzajúcim dvom rokom na 0,275 mld. EUR čo bola do teraz najvyššia dosiahnutá hodnota za sledované obdobie rokov 2007-2017.

Za rok 2017 Laos do EÚ najviac exportoval oblečenie, poľnohospodárske výrobky a telekomunikačné zariadenia najviac importoval stroje a dopravné zariadenia, neelektrické zariadenia a stroje na výrobu energie.⁶⁴

Graf 14 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Laosom (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Laos*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/laos/>

Spolupráca EÚ pomáha Laosu rozširovať a tým aj zlepšovať obchodnú politiku s cieľom maximalizovať rozvoj hospodárstva, docieľiť zníženie chudoby a úplnú integráciu do svetového hospodárstva.⁶⁵

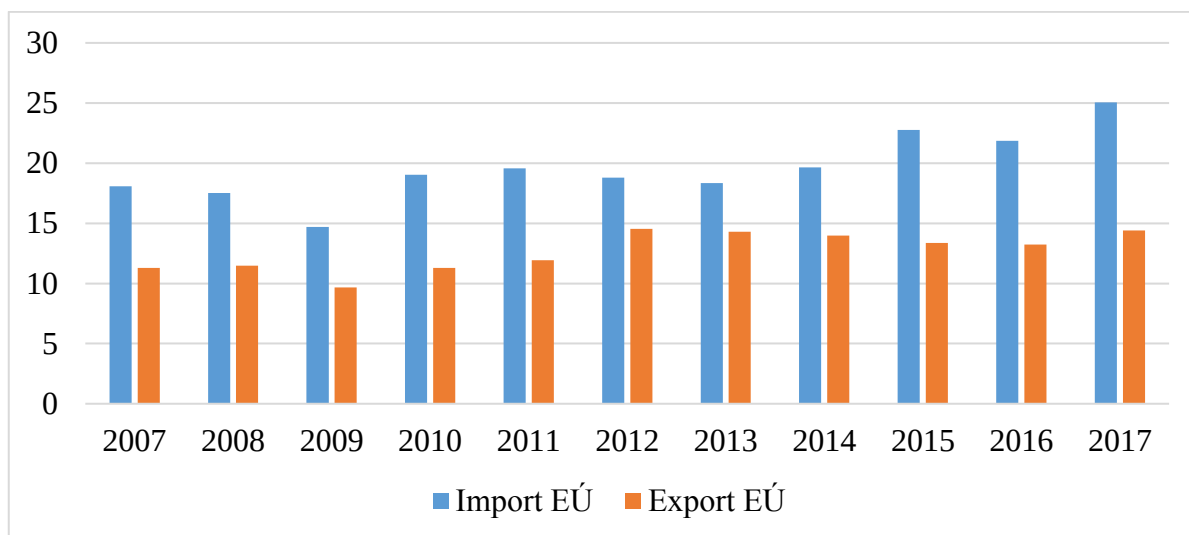
⁶⁴ European Commission. *Laos*. [online]. 8.6.2018. [cit. 2019-3-4]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/laos/>

⁶⁵ Asia News. *Laos-EU trade continue to surge*. [online]. 12.1.2018. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: <http://www.asianews.eu/content/laos-eu-trade-continue-surge-64933>

Obchodná výmena s Malajziou

Obchodná spolupráca v moderných časoch začala v roku 1980 podpísaním dohôd medzi EK a ASEAN-om. Na grafe 15 vidíme, že obchod s tovarmi od roku 2007 narástol. K výraznejšiemu nárastu došlo v prípade dovozu do EÚ. Za posledný sledovaný rok tvoril export EÚ do Malajzie 14,41 mld. EUR čo je menej ako import EÚ o viac ako 10 mld. EUR. V importe prevládajú hlavne dopravené zariadenia (64,1% podiel), kancelárske a telekomunikačné zariadenia, plasty a výrobky z nich, chemikálie a poľnohospodárske produkty. Naopak prvenstvo vo vyvázaných tovaroch majú tiež dopravné zariadenia s 41,9% podielom, nasledujú prepravné zariadenia, chemikálie. Až 92% sa na celkovom importe EÚ z Malajzie podieľajú priemyselné produkty.

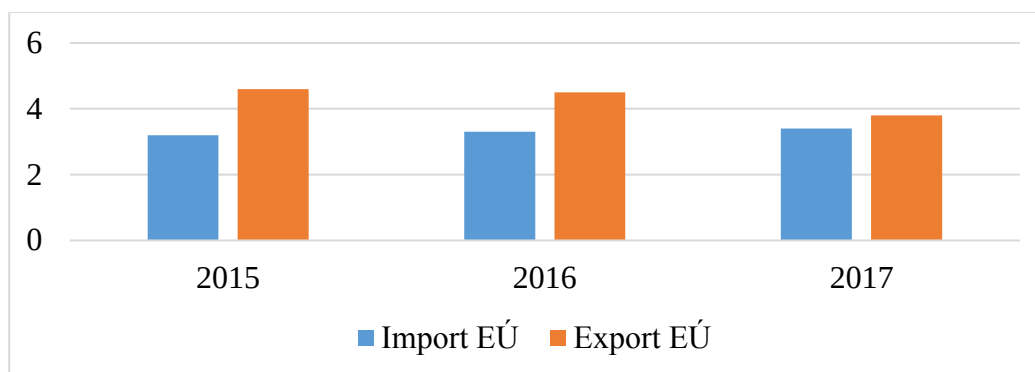
Graf 15 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Malajziou (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Malaysia*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/malaysia/>

V roku 2017 sa Malajzia umiestnila na 21. mieste najväčších obchodných partnerov EÚ v obchode s tovarom. Pre Malajziu je EÚ druhým najväčším obchodným partnerom hneď po Singapure, kde vyváža 10,2% svojej produkcie. Celkový obchod s tovarom a službami od roku 2007 do teraz narástol o 50%, aj vďaka tomu, že bola súčasťou GSP. Hospodársky rozvoj Malajzie však spôsobil vylúčenie z GSP.

Graf 16 Zahraničný obchod so službami medzi EÚ a Malajziou (v mld. EUR)

Zdroj: European commission. *Malaysia*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/malaysia/>

Na grafe 16 vidíme, že úroveň obchodu v oblasti služieb medzi EÚ a Malajziou je v súčasnosti nízka a v roku 2017 ešte klesla. Avšak Malajzia neustále reformuje a otvára nové sektory služieb podporujúcich zahraničnú účasť a také sektory, ktoré napomôžu k väčšej konkurencieschopnosti. Hlavnými službami, ktoré Malajzia exportuje je vzdelávanie, stavebníctvo a franchisingové operácie. Cestovný ruch je jedným z najväčších sektorov malajzijského hospodárstva a v roku 2016 tvorilo až 40 mld. EUR.⁶⁶

Malajzia a EÚ rokuje o Dohode o voľnom obchode od roku 2010. Dohoda by prispela k zväčšeniu objemu obchodovaného tovaru a služieb. Na podporu uzavretia Dohody vznikla regionálna dohoda o modernizácii vzťahov s EÚ, ktorá je nateraz odložená kvôli pretrvávajúcemu sporu, v ktorom sa EÚ snaží zakázať používanie palmového oleja v bio palivách, pričom ako dôvod uviedla masívne odlesňovanie. To by malo vplyv na negatívne ovplyvnenie ich spoločného trhu, pretože Malajzia je jedným z najväčších producentov palmového oleja na svete. Osobitným problémom je dlhotrvajúca podpora hospodárskeho rozvoja malajzijského etnického obyvateľstva, ktorá je nezlučiteľná so zásadami otvorenej súťaže. Rokovania medzi EÚ a Malajziou boli obnovené v roku 2017, no vzhľadom na spomínané problémy, nie je predpokladaný posun vo vzťahoch.⁶⁷

⁶⁶ EEAS. *EU-Malaysia. trade and investment 2017*. [online]. 2017. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_my_trade_booklet_2017.pdf

⁶⁷ ASIA Nikkei. *Malaysia threatens to freeze out EU over palm oil ban*. [online]. 28.1.2019. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: <https://asia.nikkei.com/Politics/Malaysia-in-transition/Malaysia-threatens-to-freeze-out-EU-over-palm-oil-ban>

Obchodná výmena s Filipínami

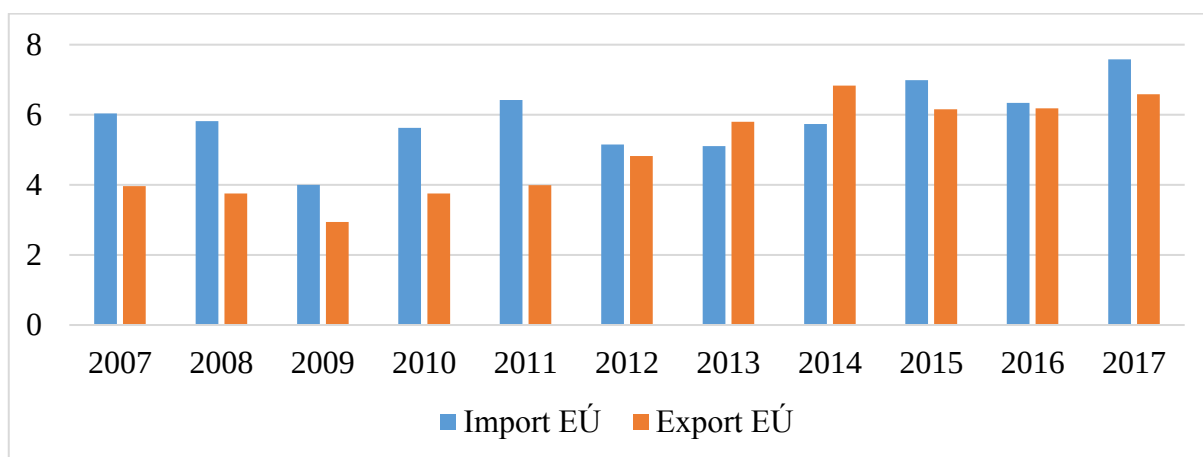
Filipíny sú tretie najväčšie hospodárstvo a druhý najväčší trh zo skupiny ASEAN. Spolu s EÚ majú spolu uzatvorené diplomatické, ekonomické, politické a kultúrne vzťahy. Vzájomný obchod medzi EÚ a Filipínami dosiahol v roku 2017 celkovú sumu 14,172 mld. EUR. Filipíny sú 6. najväčším obchodným partnerom EÚ z členov ASEAN a EÚ je štvrtým najväčším obchodným partnerom Filipín. V exporte z krajín EÚ na Filipíny prevažujú chemikálie a stroje a dopravné zariadenia, potravinárske výrobky elektrické komponenty. Hlavnými položkami importu EÚ boli telekomunikačné a kancelárske zariadenia, stroje, optické a fotografické stroje a potravinárske výrobky. Najviac vyvázanými výrobkami z Filipín sú kokosový olej, banány, kokosové orechy, kešu orechy a d'atle, pamäťové jednotky, digitálne a integrované obvody. Na grafe 17 vidíme, že vývoz za posledné tri roky stúpol a má rastúcu tendenciu, no viac-menej stále prevažuje dovoz do EÚ, pričom za rok 2017 bol na úrovni 7,58 mld. EUR. V posledných rokoch sa Filipíny presunuli zo schodku obchodnej bilancie na prebytok v sume 960 mil. EUR za rok 2017.⁶⁸

Od konca roku 2014 je obchodovanie Filipín s EÚ založené na čerpaní benefitov vyplývajúcich GSP+, pričom Filipíny vystupujú ako príjemca výhod. Hlavne vďaka tomuto čerpaniu výhod vzrástli vývozy o 12,7% a v roku 2016 bola miera využitia GSP+ na Filipínach 71%. V marci 2018 bola medzi nimi podpísaná Rámcová dohoda o partnerstve a spolupráci.⁶⁹

⁶⁸ European Commission. *Philippines*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/philippines/>

⁶⁹ EEAS. *Philippines and the EU*. [online]. 12.5.2016. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1694/philippines-and-eu_nl

Graf 17 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Filipínami (v mld. EUR)

Zdroj: European Commission. *Philippines*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/philippines/>

Obchodná výmena s Thajskom

Thajsko bolo jedným zo zakladajúcich štátov skupiny ASEAN v roku 1967. Za rok 2017 tvorilo 1,4% svetového exportu. Až tri štvrtiny, 65,1%, exportu z Thajska bolo dodaných v rámci ázijských krajín. Do Európy dodalo Thajsko 11,6% zo svojho celkového exportu.⁷⁰

V rámci obchodu s EÚ, je štvrtým najväčším obchodným partnerom z juhovýchodnej Ázie. Súčasne je EÚ druhým najväčším obchodným partnerom pre Thajsko. Medzi jeho hlavné importné kategórie podľa SITC⁷¹ radíme stroje a dopravené zariadenia, kde bol dosiahnutý obrat vo výške 12,17 mld. EUR, ostatné priemyselné tovary so sumou štyri krát menšou a potraviny a nápoje v hodnote 2,55 mld. EUR. Najväčším dovozným artiklom je zlato, ktoré predstavuje 6,64% celkového dovozu Thajska a za ním nasledujú vozidlá, ktoré tvorili 3,43% dovozu. Na druhej strane najviac vyvážanými komoditami boli kancelárske stroje (9,2%) a integrované obvody (5,58%) alebo aj ropa a kancelárske súčiastky.⁷²

⁷⁰ Worlds top exports. *Thailand's Top Trading Partners*. [online]. 1.2.2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/thailands-top-import-partners/>

⁷¹ SITC – štandardná medzinárodná obchodná klasifikácia

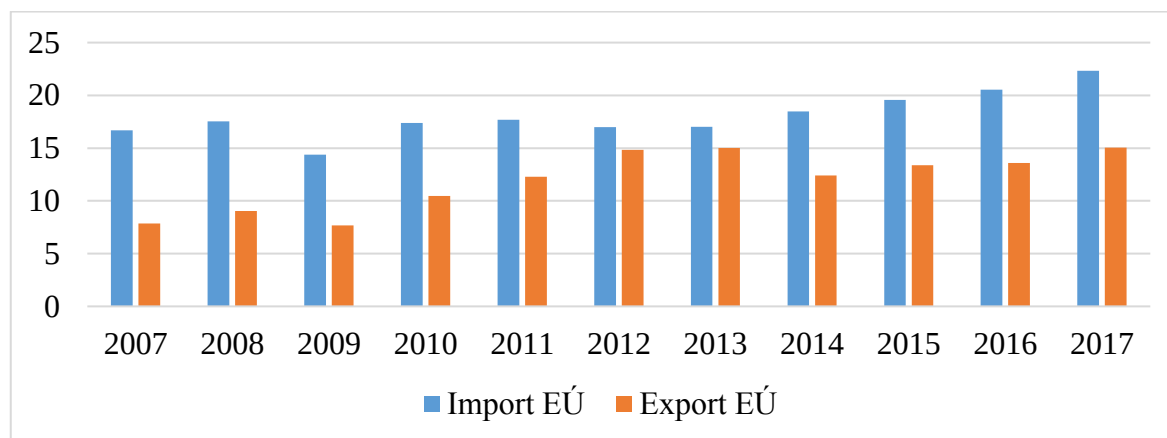
⁷² Atlas. *Thailand*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/tha/>

Citeľné je zvýšenie nákupov členských štátov Združenia národov JV Ázie. Kambodža zvýšila nákupy thajských produktov až o 44,2% od roku 2017 do 2018, nasledoval Singapur s rastom o 13,8%, Filipíny o 12,8% a Indonézia o 12,7%.⁷³

Ako vidíme na grafe 18, dovoz do EÚ mal najvyššiu hodnotu v roku 2017 (22,32 mld. EUR) za posledných desať rokov. Dovozy priemyselných výrobkov do EÚ dosiahol sumu 5,9 mld. EUR, čo predstavovalo 83,7% z celkového dovozu z Thajska a preto ju považujeme za najvýznamnejšiu dovoznú komoditu. Najviac dovážanými komoditami boli kancelárske a telekomunikačné zariadenia. Okrem iného sa Thajsko radí medzi jedny z najdôležitejších destinácií pre plynutie európskych investícií v rámci ASEAN.

Až do nedávna bol thajský vývoz intenzívne ovplyvnený čerpaním výhod z GSP, z ktorého bolo vylúčené (2015), rok potom, ako aj Malajzia. Po redukovaní týchto benefitov Thajsko stratilo určitú konkurenčnú výhodu na európskych trhoch, no ako môžeme vidieť na grafe 18, na rast thajského exportu do EÚ to nemalo veľmi výrazný vplyv. Spoločný obchodný záujem EÚ a Thajska je uzatvoriť Dohodu o voľnom obchode, čomu ale predchádza spoločné úsilie a potreba zavedenia demokraticky zvolenej vlády. Šancu na uzatvorenie dohody zvyšuje fakt, že ministri zahraničných vecí sa rozhodli obnoviť rokovania s Thajskom na všetkých úrovniach a preto má tendenciu vzájomný obchod rásť.⁷⁴

Graf 18 Zahraničný obchod s tovarom medzi EÚ a Thajskom (v mld. EUR)

Zdroj: European Commission. *Thailand*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/thailand/>

⁷³ World's top exports. *Thailand's Top Trading Partners*. [online]. 1.2.2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/thailands-top-import-partners/>

⁷⁴ Bangkok Post. *Big business buoyant on EU free trade deal*. [online]. 13.12.2017. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: <https://www.bangkokpost.com/news/general/1377487/big-business-buoyant-on-eu-free-trade-deal>

V nasledujúcej časti práce si stručne priblížime problematiku priamych zahraničných investícií v regióne ASEAN a v spolupráci s EÚ.

3.4 PZI ASEAN a EÚ

V roku 2017 bolo výročie vzťahov ASEAN a EÚ, ktoré môžeme označiť ako dôležité v obchodných a hospodárskych vzťahoch a zdôraznené skutočnosťou, že EÚ a ASEAN boli poverené, aby spoločne vytvorili rámec pre budúcu obchodnú dohodu medzi regiónmi. Momentálne je ASEAN piatym najdôležitejším partnerom EÚ a EÚ je 3. najväčším obchodným partnerom ASEAN-u pre obchod s tovarom. Okrem toho, je EÚ najväčším investorom PZI v ASEAN. Faktom je, že najväčší podiel investícií z EÚ je zameraný na Singapur, no záväzok EÚ kooperovať so všetkými členskými štátmi ASEAN na báze užších hospodárskych vzťahov podporuje PZI medzi EÚ a členmi ASEAN.

Vyhliadky na investície v regióne sa zlepšujú vďaka rastúcej strednej triede a regionálnej integrácii. Veľa nadnárodných spoločností z EÚ, USA a Japonska plánujú v ďalších rokoch zvýšiť investície do Združenia národov JV Ázie. Asi 80% európskych a amerických podnikov očakáva, že sa obchod a investície v nasledujúcich piatich rokoch zvýšia. Brunej, Indonézia a Mjanmarsko vidia potenciál rastu investícií v ťažobnom priemysle, za predpokladu, že ceny komodít budú rásť. Všeobecne je konkurencieschopnosť regiónu v priemysle a službách, čím aj naďalej budú priťahovať toky PZI. Investičnými príležitosťami regiónu bude digitálne hospodárstvo.

Priame zahraničné investície v Singapure

Singapur sa stal v roku 2017 piatym najväčším príjemcom priamych zahraničných investícií na svete. Najväčšími investormi v krajine boli USA, Britské panenské ostrovy, Kajmanské ostrovy a Holandsko. Z regiónov to bola predovšetkým EÚ.⁷⁵

Svoj hospodársky rozvoj založil Singapur primárne na proaktívnej stratégii s využitím obchodnej otvorenosti práve pre prilákanie PZI. Od roku 2003 je podľa hodnotení Svetovej banky - „Doing Business“ ako druhá krajina v jednoduchosti podnikania a túto pozíciu obhájil aj v roku 2018.

⁷⁵ Santander. Singapore: Foreign Investment. [online]. 2019. [2019-2-5]. Dostupné na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/singapore/foreign-investment>

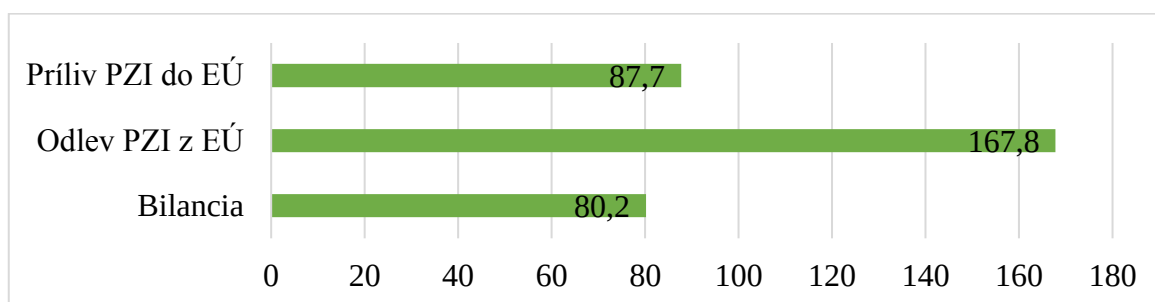
Singapur je otvorený zahraničným investíciám a ponúka daňové výhody, ktoré môžu podniky využívať. Jeho pracovná sila je jedna z najkvalifikovanejších na svete a tiež sektory s vysokou pridanou hodnotou (financie, chémia a liečivá) sú veľmi dobre rozvinuté. Ďalšou výhodou je strategické umiestnenie na križovatke námorných ciest a blízkosť hlavných rozvíjajúcich sa trhov v Ázii a na Strednom východe. Hlavným problémom je to, že krajina si drží monopoly v niektorých kľúčových sektoroch. Kľúčovými odvetviami hospodárstva Singapuru sú služby (finančné, telekomunikačné a logistické) a stavebné odvetvia.

Ako sme si už všimli pri obchode s tovarom, tak aj pri PZI je Singapur najdôležitejším partnerom zo skupiny ASEAN. Na grafe 19 vidíme, že prílev investícií z EÚ do Singapuru je väčší ako prílev PZI zo Singapuru do EÚ. Je to spôsobené ideálnym investičným prostredím v Singapure. Singapur je zároveň tretím najväčším investorom v EÚ. Celkové PZI medzi EÚ a Singapurom predstavovali za rok 2016 hodnotu 256 mld. EUR pričom hodnoty za posledné roky expandovali PZI rýchlo a teda môžeme predpokladať, že to tak bude aj naďalej. Singapur je otvorený hlavne takým investíciám, ktoré budú zvyšovať jeho ekonomický rast a tiež také, ktoré budú v súlade s ekonomickým plánom reštrukturalizácie singapurskej vlády. Ide hlavne o oblasti vyžadujúce si vysokú úroveň znalosti, kvalitu práce a využitie najmodernejších technológií.

V posledných rokoch sa EÚ pustila do niekoľkých iniciatív smerujúcich k posilneniu dvoch kľúčových oblastí hospodárskej spolupráce so Singapurom a to výskum, vývoj a inovácie a internacionalizácia malých a stredných podnikov. Na dynamickom výskumnom prostredí v Singapure sa prostredníctvom investícií podieľajú aj európske spoločnosti. Príkladom je investícia spoločnosti Dyson do nového centra výskumu a vývoja R&D Tech Centre v Singapure alebo expanzia R&D centra vodárenskej spoločnosti DHI Group zameraného na monitorovanie vody a morského sveta.⁷⁶

⁷⁶EEAS. *EU-Singapore Trade & Investment 2017 Booklet*. [online]. 30.6.2017. [cit 2019-2-5]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/delegations/singapore_en/29067/EU-Singapore%20Trade%20&%20Investment%202017%20Booklet

Graf 19 PZI medzi EÚ a Singapurom v roku 2016 (v mld. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z European Commission. [online]. 2019. [2019-2-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/singapore/>

Priame zahraničné investície vo Vietname

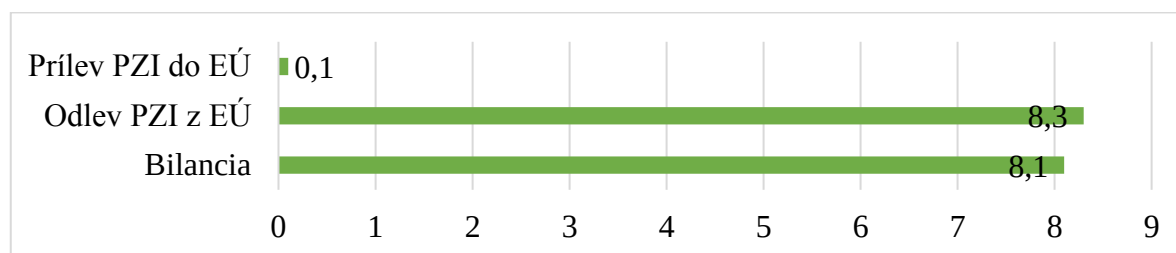
Vietnam sa v posledných rokoch stal čoraz viac priateľskejším voči investorom. Vláda prijala také opatrenia akou je reforma finančného sektora na zefektívnenie obchodných predpisov a zlepšenie kvality pracovnej sily. Od začiatku 21. storočia ponúkla vietnamská vláda extrémne konkurenčné finančné stimuly podnikom, ktoré sa usilovali o zriadenie podniku v krajine. V očiach mnohých práve kvôli výhodám, ktoré Vietnam poskytuje sa stal prvotriednou ekonomikou. Pre investorov je obzvlášť zaujímavý rast spotrebiteľského trhu vo Vietname. Pre ľudí z textilného priemyslu je najviac vhodným miestom pre investície. Najväčšie investície v krajine plynú od popredných spoločností vo svete ako LG Electronics, Samsung a Intel.⁷⁷

Jedným z najväčších investorov vo Vietname je EÚ. Za rok 2017 bol celkový objem PZI medzi EÚ a Vietnamom 19,2 mld. EUR a investičné toky najväčšmi plynuli do priemyselného spracovania a výroby. Graf 20 zobrazuje PZI v roku 2016, kde je vidieť že odlev PZI bol aj v tomto roku väčší ako prílev PZI do EÚ.⁷⁸

⁷⁷ Vietnam-briefing. *An Introduction to Vietnam's Import and Export Industries*. [online]. 19.11.2018. [cit. 2019-3-26]. Dostupné na internete: <https://www.vietnam-briefing.com/news/introduction-vietnams-export-import-industries.html/>

⁷⁸European Commission. *Vietnam*. [online]. 18.10.2018. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/vietnam/>

Graf 20 Priame zahraničné investície medzi EÚ a Vietnamom v roku 2016 (v mld. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov z European Commission. [online]. 2019. [2019-3-6]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/vietnam/>

Podľa údajov FIA má 24 z 28 krajín PZI vo Vietname ale Holandsko, Francúzsko, Nemecko, Spojené kráľovstvo a Luxembursko tvoria 84,3% celkových investícií EÚ. Síce obchodné vzťahy sa vyvíjajú hladko, ale investície sú stále obmedzené. Najviac investujú z EÚ krajiny Nemecka, Talianska a Francúzska do hi-tech.⁷⁹

Priame zahraničné investície v Mjanmarsku

Naproti vyššie uvedeným členským štátom ASEAN sme pre porovnanie vybrali Mjanmarsko ako jednej z krajín, do ktorej beží najmenej priamych zahraničných investícií z EÚ. PZI plynúce z EÚ do Mjanmarska nie sú vôbec vysoké. Za rok 2016 bol odliv PZI z EÚ v hodnote 0,2 mld. EUR. Aj napriek faktu, že od iných väčších celkov alebo krajín PZI v Mjanmarsku vzrástli, mjanmarská vláda sa snaží predísť situácii, kde by plynulo málo priamych zahraničných investícií v budúcnosti tým, že zriadila nové ministerstvo plánovania financií venované posilneniu PZI v regióne, ktoré zároveň oznámilo, že zahraniční investori majú od teraz možnosť pôsobiť v sektore poistenia len s malými obmedzeniami, čo by mohla využiť EÚ. Okrem toho majú spoločne podpísanú dohodu o ochrane investícií, ktorá ponúka ochranu oboch strán pred diskrimináciou a zaisťuje obom stranám aby bolo poskytnuté bezpečné a predvídateľné investičné prostredie.⁸⁰

⁷⁹ Vir. *Vietnam has place for investment from US and EU*. [online]. 1.10.2018. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na: <https://www.vir.com.vn/vietnam-has-place-for-investment-from-us-and-eu-62689.html>

⁸⁰ Myanmar Times. *Creation of new ministry part of Myanmar's plan to incentivise FDI*. [online]. 21.2.2019. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na: <https://www.mmtimes.com/news/creation-new-ministry-part-myanmars-plan-incentivise-fdi.html>

Priame zahraničné investície v Kambodži

Krajinou zo skupiny ASEAN do ktorej EÚ v roku 2016 investovala len v malej miere bola Kambodža. Odlev PZI z EÚ bol na úrovni 1,9 mld. EUR a prílev PZI do EÚ z Kambodže nebol žiaden. Ako sme už spomínali, Kambodža patrí medzi najmenej rozvinuté ekonomiky a patrí do Všeobecného systému preferencií. Tak ako niektoré ekonomiky takéhoto druhu aj tu sa vyskytujú určité problémy, konkrétne otázky dodržiavania ľudských práv. To je jeden z hlavných dôvodov tak malých investícií v tomto regióne. Nakoľko EÚ hrozila v minulom roku zrušením plynúcich výhod z GSP, Kambodža sa v decembri 2018 zaviazala odstrániť problémy vnútri krajiny. Ak by sa tak nestalo, prílev PZI by sa znížil a Kambodža by stratila je štatút priemyselného centra.⁸¹

EÚ je v ASEAN za rok 2017 najväčším zahraničným investorom. Toky priamych zahraničných investícií sa v uplynulom desaťročí zdvojnásobili. Viac ako 90% tokov PZI pochádzalo zo Spojeného kráľovstva, Holandska, Francúzska, Luxemburska, Dánska, Írska a Nemecka. V rokoch 2006 až 2016 získal najväčší podiel investícií z ASEAN-u Singapur, za ním bola Malajzia, Vietnam, Indonézia a Brunej. Štáty ako Mjanmarsko a Kambodža získavajú tiež PZI od EÚ no na nižšej úrovni.⁸²

⁸¹ Asian Review. *Cambodia and Myanmar walk 2 paths on EU pressure*. [online]. 9.1.2019. [cit. 2019-3-4]. Dostupné na: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-and-Myanmar-walk-2-paths-on-EU-pressure>

⁸² ASEAN. *ASEAN Investment Report*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-28]. Dostupné na: <https://asean.org/storage/2017/11/ASEAN-Investment-Report-2017.pdf>

Záver

Medzinárodný obchod existuje od nepamäti. Podľa všeobecných zásad ekonomickej teórie je známe, že zapojenie sa do medzinárodného obchodu zvyšuje ekonomický rast. Obhliadnuc sa za minulosťou, voľný obchod a globalizácia výrazne prispeli k zvýšeniu životnej úrovni a zníženiu chudoby v EÚ a na celom svete. Vzájomnou spoluprácou môžu národy dosiahnuť oveľa viac. Vo všeobecnosti sa regionálna integrácia týka rôznych hospodárskych a politických dohôd, ktoré vytvárajú užšie väzby medzi suverénnymi štátmi. Regionálne dohody vytvárajú priestor pre krajiny vyrábať a obchodovať vo väčších objemoch, čo vedie k vyšším ziskom ale aj úsporám z rozsahu a krajiny majú príležitosť využívať svoje konkurenčné výhody. Tieto prednosti pochopili v roku 1977 EÚ a ASEAN, kedy začali vzájomne obchodovať.

V prípade ASEAN v porovnaní s EÚ ide o jedno s najúspešnejších integračných zoskupení týkajúcich sa rozvojových krajín. Počet obyvateľstva a veľkosť HDP prevyšujú niektoré európske štáty, kdež to krajiny EÚ patria medzi vyspelé ekonomiky obchodujúce medzi sebou na plne liberalizovanom spoločnom trhu bez akýchkoľvek bariér. Hospodárska integrácia je znamenite hlbšia a podporená rozvinutejším inštitucionálnym a právnym rámcom. Vo vnútri ASEAN-u sú členovia rozdelení na dve skupiny podľa dosiahnutej ekonomickej úrovne – ASEAN 6 a CLMV.

EÚ disponuje jednotným colným sadzobníkom voči tretím krajinám, čo sa odvíja od jej stupňa ekonomickej integrácie. Strategickým cieľom EÚ je uzavrieť Dohodu o voľnom obchode s ASEAN ako celkom, no kvôli neúspešným pokusom prešla v roku 2003 na prístup bilaterálnych rokovaní. Doteraz boli uzatvorené dohody so Singapurom a Vietnamom.

ASEAN primárne a vo väčších hodnotách obchoduje s krajinami mimo svojich členských krajín, zatiaľ čo EÚ využíva v prvom rade intra obchod, nakoľko dosahuje vysokú mieru integrácie. Najviac vyvázanými komoditami v rámci EÚ boli motorové vozidlá, chemikálie a chemické výrobky, prívesy, počítače a elektronické a optické výrobky. V porovnaní s EÚ, ASEAN dováža najmä elektrické stroje a zariadenia, minerálne palivá a oleje, vozidlá a iné. Je zrejmé, že sa majú príležitosť navzájom o čo obohatiť. Výmena tovarov a služieb má na globálnej úrovni významný vplyv z hľadiska národného hospodárstva, keďže rastom exportu sa zvyšuje rovnováha medzinárodných platieb a to zreteľne prispieva k HDP krajiny. O to viac keď vieme, že EÚ je pre ASEAN druhým najväčším obchodným partnerom a ASEAN pre EÚ tretím najväčším obchodným

partnerom. Vďaka postupnému odstráneniu prekážok obchodu medzi nimi sa mení aj komoditná a teritoriálna štruktúra. Najvýznamnejším obchodným partnerom EÚ z členských štátov ASEAN je Singapur, kde ich celkový spoločný obchod tvorí viac ako 53 mld. EUR. Nasleduje Vietnam a Malajzia. Avšak vieme, že EÚ dosahuje väčšie dovozy tovarov ako ASEAN. Najväčším exportným partnerom z radov ASEAN-u je Singapur, čo predstavuje približne 1,9% celkového exportu EÚ. Zo Singapuru dovážala EÚ hlavne stroje a mechanické zariadenia. Naopak pri dovoze do EÚ je najväčším partnerom práve Vietnam, kde importovala v sume 38,16 mld. EUR (súčasne je 10. najväčším importérom EÚ) a za ním z členských štátov ASEAN nasleduje Malajzia. EÚ má na celkovom importe Vietnamu 6% podiel. Svoje prvenstvo na pozícii najväčšieho importéra EÚ získal hlavne vďaka uzatvorenej FTA. Dohoda bola uzavretá v roku 2015, kedy nastal výrazný rast vývozov z Vietnamu do EÚ. Najmenej rozvinuté krajiny regiónu ASEAN sú tiež partnermi pre EÚ z hľadiska poskytovania výhod formou GSP systému, z čoho ale viac čerpajú beneficianti nakoľko sú im poskytnuté jednostranné bezcolné dovozy. Práve z tohto dôvodu je pre beneficiantov najviac významné sústrediť svoje vývozy na trhy EÚ. Objem tržieb v obchode so službami je markantne nižší no môžeme povedať, že tak ako obchod, je na vzostupe. Je dôležité povedať, od roku 2007 do 2017 sme si všimli predovšetkým nárast importu EÚ z ASEAN. Z toho vyplýva, že vďaka pokroku v zahraničnoobchodných vzťahoch neprosperuje len EÚ ale obzvlášť členovia ASEAN. Krajínám Združenia národov juhovýchodnej Ázie sa vytvárajú príležitosti pre rast objemu obchodu a v neposlednom rade, nakoľko ide väčšinou o rozvojové krajiny, EÚ pomáha najmä k rastu životnej úrovni regiónu a k relatívnej stabilite v krajine. Rozvíjanie vzťahov môže prispieť v budovaní nových partnerstiev.

Vyhliadky pre rast priamych zahraničných investícií sú sľubné, k čomu by mohlo prispieť posilnenie dvojstranného vzťahu ASEAN a EÚ. Singapur je najdôležitejším partnerom zo skupiny ASEAN. V Singapure je pre EÚ ideálne investičné prostredie, o čom svedčí výška plynúcich PZI v roku 2016 v hodnote 167,8 mld. EUR. Kľúčovými strediskami PZI sa stalo finančné a stavebné odvetvie. V posledných rokoch zostávajú hlavnými zdrojmi PZI v ASEAN-e nadnárodné spoločnosti EÚ.

Je zrejmé, že sa ASEAN pokúša presadiť svoje miesto na svetovom trhu prostredníctvom formovania strategických partnerstiev s inými silnými globálnymi hráčmi. Na posilnenie vzťahu EÚ a ASEAN vyvstáva otázka týkajúca sa regionálnej dohody o voľnom obchode, ktorá by mala priniesť väčšiu liberalizáciu v oblasti obchodu s tovarmi a službami. Problémom v rokovaníach o spoločnej dohode o voľnom obchode je

nedostatočná vyjednávacía kapacita zo strany ASEAN-u, slabá politická vôľa najmä zväžiť hĺbku liberalizácie, ktorá sa očakáva od novej obchodnej stratégie. Ďalším faktom je to, že členskými štátmi ASEAN sú ekonomiky najmenej rozvinutých štátov, kde je väčšia pravdepodobnosť uchýlenia sa k porušovaniu ľudských práv. To je faktor, ktorý spomaľuje dosiahnutie hlavného cieľa medzi EÚ a ASEAN. Perspektívou zatiaľ ostáva postupne uzatvoriť FTA EÚ s členskými krajinami ASEAN a tým dosiahnuť ekonomický rast na oboch stranách.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. IVÁNKOVÁ, Katarína. *Vybrané kapitoly z európskej integrácie*. Žilina: Edis, 2014. s. 7-8. ISBN 9788055408538.
2. BALÁŽ, Peter a kol. *Alternatívy vývoja európskej integrácie*. Bratislava: EKONÓM. 2008. ISBN 978-80-225-2657-9.
3. LIPKOVÁ, Ľudmila. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. ISBN 978-80-89393-33-6.
4. MOTHANA, Obadi Saleh. *Integračné zoskupenie juhovýchodnej Ázie a zahraničnoobchodné vzťahy so Slovenskom a Európskou úniou*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomickej akadémie vied. 2004. s. 9-15. ISBN 80-7114-142-2
5. DRIENIKOVÁ, Kristína - ZUBAĽOVÁ, Ľubica. *Zahraničnoobchodná politika EÚ v meniacich sa podmienkach globálneho hospodárstva prostredia*. Bratislava. Ekonóm. 2013. s.108-109. ISBN 978-80-225-3622-6.

Časopisecké zdroje

1. BAUMGARTNER, Boris. *Niektoré špecifiká ekonomickej integrácie vybraných integračných zoskupení rozvojových krajín*. n *Studia commercialia Bratislavensia : scientific journal of Faculty of Commerce, University of Economics in Bratislava*. 2015. ISSN 1337-7493.
2. BITTMANNOVÁ, Bianka. *Vplyv krízy na hospodárske vzťahy medzi EÚ a Áziou. Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov 2015: zborník vedeckých prác*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2015, , 33-44. ISBN 978-80-225-4099-5.

Internetové zdroje

1. AJCEP ASEAN. [online]. 2014. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <http://ajcep.asean.org/trade-in-goods/>
2. ASEAN CHINA CENTER. *Vzťahy medzi ASEANom a Čínou*. [online]. 2015. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: http://www.asean-china-center.org/2015-04/14/c_13356849.htm
3. ASEAN. *ASEAN Investment Report*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-28]. Dostupné na: <https://asean.org/storage/2017/11/ASEAN-Investment-Report-2017.pdf>
4. ASEAN. *ASEAN-EU Plan of Action (2018-2022)*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-7] Dostupné na: <https://asean.org/storage/2017/08/ASEAN-EU-POA-2018-2022-Final.pdf>
5. ASEAN. *ASEAN-Investment Report 2018*. [online]. 2019 [cit. 2019-3-2]. str. 26. Dostupné na: <https://asean.org/storage/2018/11/ASEAN-Investment-Report-2018-for-Website.pdf>
6. ASEAN. *Free trade area – AFTA Council*. [online]. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <https://asean.org/asean-economic-community/asean-free-trade-area-afta-council/>
7. ASEAN. *Charter*. [online]. [cit. 2019-1-12]. Dostupné na: <https://asean.org/asean/asean-charter/>
8. ASEAN. *Overview ASEAN-European Union dialogue relations*. [online]. 2018. [cit. 2018-11-26]. Dostupné na: <https://asean.org/wp-content/uploads/2018/07/Overview-of-ASEAN-EU-Relations-as-of-July-2018-For-Website.pdf>
9. ASEAN. *Overview*. [online]. [cit. 2019-1-12]. Dostupné na: <https://asean.org/asean/about-asean/overview/>

10. ASEANSTATS. *ASEAN Statistical Yearbook*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-22]. Dostupné na: <https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2019/01/asyb-2018.pdf>
11. ASIA NEWS. *Laos-EU trade continue to surge*. [online]. 12.1.2018. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: <http://www.asianews.eu/content/laos-eu-trade-continue-surge-64933>
12. ASIA NIKKEI. *Malaysia threatens to freeze out EU over palm oil ban*. [online]. 28.1.2019. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: <https://asia.nikkei.com/Politics/Malaysia-in-transition/Malaysia-threatens-to-freeze-out-EU-over-palm-oil-ban>
13. ASIAN REVIEW. *Cambodia and Myanmar walk 2 paths on EU pressure*. [online]. 9.1.2019. [cit. 2019-3-4]. Dostupné na: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Cambodia-and-Myanmar-walk-2-paths-on-EU-pressure>
14. ATLAS. *Thailand*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/tha/>
15. BANGKOK POST. *Big business buoyant on EU free trade deal*. [online]. 13.12.2017. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: <https://www.bangkokpost.com/news/general/1377487/big-business-buoyant-on-eu-free-trade-deal>
16. CIA. *The World Factbook*. [online]. 2016. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2078rank.html>
17. DEPARTMENT OF STATISTICS SINGAPORE. *Singapore's International Trade in Services*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <https://www.singstat.gov.sg/find-data/search-by-theme/trade-and-investment/trade-in-services/visualising-data/singapore-international-trade-in-services>

18. ECB. *25 Year Maastricht*. [online]. 2017. [cit. 2018-11-26]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.en.html
19. EEAS. *EU-Malaysia. trade and investment 2017*. [online]. 2017. [cit. 2019-3-8]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_my_trade_booklet_2017.pdf
20. EEAS. *EU-Singapore Trade & Investment 2017 Booklet*. [online]. 30.6.2017. [cit. 2019-2-5]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/delegations/singapore_en/29067/EU-Singapore%20Trade%20&%20Investment%202017%20Booklet
21. EEAS. *EU-Singapore Trade & Investment Booklet 2018*. str. 7-34. [online]. 2019. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: https://cdn2-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/y9YRrYSfMm85pH0Y_y2VhqVuuffukPHg7gsMX0c_bhs/mtime:1538455196/sites/eeas/files/eu_singapore_trade_investment_2018_edition.pdf
22. EEAS. *Philippines and the EU*. [online]. 12.5.2016. [cit. 2019-3-9]. Dostupné na: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/1694/philippines-and-eu_nl
23. EUR-LEX. *Treaty of Rome*, [online]. 14.3.2017. [cit. 2018-11-23]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Axy0023>
24. EUROEKONÓM. *Vývoj zahraničných investícií na Slovensku*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-1]. Dostupné na: <https://www.euroekonom.sk/vyvoj-zahranicnych-investicii-na-slovensku/>
25. EUROPARLAMENT, *European Atomic Energy Community (EURATOM)- Structure and tools*, 2.str. [online]. 2017. [cit. 2018-11-23]. Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608665/EPRS_BRI\(2017\)608665_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/608665/EPRS_BRI(2017)608665_EN.pdf)

26. EUROPARLAMENT. *Europa und der Weltmarkt*. [online]. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/germany/de/die-eu-und-ihre-stimme/au%C3%9Fenhandel>
27. EUROPEAN COMMISSION, *Countries and regions*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-2]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>
28. EUROPEAN COMMISSION, *Extra EU trade in goods*, [online]. 2018. [cit. 2019-2-23]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_goods#Evolution_of_extra-EU_trade
29. EUROPEAN COMMISSION. *ASEAN-EU-international trade in goods statistic*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=ASEAN-EU_-_international_trade_in_goods_statistics
30. EUROPEAN COMMISSION. *Association of South East Asian Nations*. [online]. 1.8.2018. [cit.2019-2-24]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/asean/>
31. EUROPEAN COMMISSION. *Cambodia: EU launches procedure to temporarily suspend trade preferences*. [online]. 11.2.2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/cambodia/>
32. EUROPEAN COMMISSION. *EU and ASEAN*. [online]. 2017. [cit. 2019-2-3]. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/december/tradoc_137414.pdf
33. EUROPEAN COMMISSION. *EU-Singapore Free Trade Agreement*. [online] [cit. 2019-2-25]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/eu-singapore-agreement/>

34. EUROPEAN COMMISSION. *Indonesia*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/indonesia/>
35. EUROPEAN COMMISSION. *Intra-EU, trade in goods*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intra-EU_trade_in_goods_-_recent_trends#Intra-EU_trade_in_goods_by_Member_State
36. EUROPEAN COMMISSION. *Laos*. [online]. 8.6.2018. [cit. 2019-3-4]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/laos/>
37. EUROPEAN COMMISSION. *Main goods in Extra-EU*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-24]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_goods_in_extra-EU_exports#EU-28_exports_by_CPA_groups
38. EUROPEAN COMMISSION. *Philippines*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/philippines/>
39. EUROPEAN COMMISSION. *Trade of European Union*. [online]. 17.9.2018. [cit. 2019-2-26]. Dostupné na: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_122530.pdf
40. EUROPEAN COMMISSION. *Vietnam*. [online]. 18.10.2018. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/vietnam/>
41. EUROSTAT. *Slovníček pojmů: Extra-EU*. [online]. 2014. [cit. 2019-2-14]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Extra-EU>
42. FINANČNÁ SPRÁVA. *Závazné informácie*. [online]. 24.10.2018. [cit. 2018-12-3]. Dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/clo-obchodny-tovar/nomenklatura/zavazne-informacie>

43. FTA, *Kórejsko-ASEAN vzťah posilňuje štyri úrovne v regióne*. [online]. 2017. [cit. 2018-11-29]. Dostupné na: http://fta.go.kr/webmodule/htsboard/template/read/fta_infoBoard_01_view.jsp?typeID=8&boardid=67&seqno=142223&c=all&t=&pagenum=1&tableName=fta_new_board01&pc=undefined&dc=&wc=&lu=&vu=&iu=&du=&cattype=
44. GLOBAL NEGOTIATOR, *Economic integration*, [online]. [cit. 2018-11-15]. Dostupné na: <https://www.globalnegotiator.com/international-trade/dictionary/economic-integration/>
45. INVEST ASEAN. *ASEAN trade in goods agreement*. [online]. [cit. 2018-12-2]. Dostupné na: <http://investasean.asean.org/index.php/page/view/asean-free-trade-area-agreements/view/757/newsid/872/asean-trade-in-goods-agreement.html>
46. LEARN EUROPE. *Types of Economic Integration*. [online]. [cit. 2018-11.15]. Dostupné na: <http://www.learneurope.eu/index.php?cID=306>
47. MFA. *The Birth of ASEAN*. [online]. 2014. [cit. 2018-11-30]. Dostupné na: <http://www.mfa.go.th/asean/en/organize/62206-The-Birth-of-ASEAN.html>
48. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR, *Ekonomické informácie podľa krajín*. [online]. 2017. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: https://www.mzv.sk/podnikajme_v_zahranici/ekonomicke_informacie_podla_krajini
49. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR. *Ekonomické informácie podľa krajín*. Indonézia. [online]. 2017. [2018-12-2]. Dostupné na: https://www.mzv.sk/podnikajme_v_zahranici/ekonomicke_informacie_podla_krajini

50. MYANMAR TIMES. *Creation of new ministry part of Myanmar's plan to incentivise FDI*. [online]. 21.2.2019. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na: <https://www.mmtimes.com/news/creation-new-ministry-part-myanmars-plan-incentivise-fdi.html>
51. REUTERS. *EU begins process to hit Cambodia with trade sanctions*. [online]. 11.2.2019. [cit. 2019-3-5] Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-cambodia-eu/eu-begins-process-to-hit-cambodia-with-trade-sanctions-idUSKCN1Q015D>
52. REUTERS. *EU pushes for approval of trade agreement with Vietnam*. [online]. 17.10.2018. [cit. 2019-2-21]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/eu-trade-vietnam/eu-pushes-for-approval-of-trade-agreement-with-vietnam-idUSL8N1WX4H4>
53. SANTANDER. Singapore: Foreign Investment. [online]. 2019. [2019-2-5]. Dostupné na: <https://en.portal.santandertrade.com/establish-overseas/singapore/foreign-investment>
54. STRAITSTIME. *Much for ASEAN, EU to share and learn from each other on current challenges*. [online]. 2018. [cit. 2019-2-3]. Dostupné na: <https://www.straitstimes.com/world/much-for-asean-eu-to-share-and-learn-from-each-other-on-current-challenges-pm-lee>
55. STRAITSTIME. *Singapore EU sign landmark free trade partnership agreements*. [online]. 20.10.2018. [cit. 2019-2-25]. Dostupné na: <https://www.straitstimes.com/world/europe/singapore-eu-sign-landmark-free-trade-partnership-agreements>
56. THE BALANCE. *PROTECTIONISM*. [online]. 21.1.2019. [cit. 2019-2-12]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/topic/protectionism>
57. VIETNAM ECONOMIC TIMES. *Dohoda o voľnom obchode medzi ASEAN-EÚ sa má ratifikovať do konca roka*. [online]. 2018. [cit. 4.12.2018]. Dostupné na:

<http://vneconomicstimes.com/article/vietnam-today/asean-eu-fta-to-be-ratified-by-year-end>

58. VIETNAM-BRIEFING. *An Introduction to Vietnam's Import and Export Industries*. [online]. 19.11.2018. [cit. 2019-3-26]. Dostupné na internete: <https://www.vietnam-briefing.com/news/introduction-vietnams-export-import-industries.html/>
59. VIR. *Vietnam has place for investent from US and EU*. [online]. 1.10.2018. [cit. 2019-3-27]. Dostupné na: <https://www.vir.com.vn/vietnam-has-place-for-investment-from-us-and-eu-62689.html>
60. WORLD BANK. *Indicators*. [online]. 2018. [cit. 2018-12-4]. Dostupné na: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=PL-GR-PT-DE-EU&year_high_desc=false
61. WORLDBANK. [online]. 2018. [cit. 2018-11-24]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=Z4-8S-Z7>
62. WORLDS TOP EXPORTS. *Thailand's Top Trading Partners*. [online]. 1.2.2019. [cit. 2019-3-6]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/thailands-top-import-partners/>
63. WORLDS TOP EXPORTS. *Top EU import countries*. [online]. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/top-eu-import-countries/>
64. WORLDS TOP EXPORTS. *Top Eurpean export countires*. [online]. [cit. 2018-12-5]. Dostupné na: <http://www.worldstopexports.com/top-european-export-countries/>